

laišķai
lietuvimam

7

1971 LIĒPA-RUGPIĻĻIS

AR LINKSMINTIS NEMORALU? Juozas Vaišnys, S. J.	219
KO AŠ LAUKIU IŠ RELIGIJOS	E. Jačiunskienė- Gerdauskaitė 220
ŽVILGSNIS Į MENĄ (IV) Feliksas Jucevičius	222
DAR APIE TĄ 25 M. JAUNUOLĮ A. Paškus	225
KATALIKŲ POLITINĖS PAREIGOS P. Daugintis, S. J.	228
EILĖRAŠČIAI Albinas Baranauskas	230
LIETUVIŲ ŽURNALISTŲ SAJUNGA Vytautas Kasniūnas	231
PROTINĖS LIGOS IR JŲ GYDYMAS Romualdas Kriauciūnas	233
PAKLYDUSIŲJŲ KARTA K. Pažėraitė	238
“VIENA PASAULYJE” KLAJOJA Ignas Serapinas	240
TĖVYNĖJE Danutė Bindokienė	242
KUNIGAI, KUNIGYSTĖ IR PASAULIEČIAI	Vytautas Kasniūnas 244
GYVENIMO FAKTŲ MOZAIKA J. Prunskis	246
KALBA Juozas Vaišnys, S. J.	247
ATGARSIAI	249

Viršelio ir 234 bei 235 psl. nuotraukos – Rimo Dichavičiaus.
 218 ir 251 psl. piešinių nuotraukos – Liet. Foto Archyvo.
 Užsklandos: 230 ir 237 psl. – D. Rėklytės - Aleknienės, 250 psl. –
 Jūratės Eidukaitės. Viršelis ir skyrių vinjetės – Algirdo Kurausko.

LAIŠKAI LIETUVIAMS – Tėvų Jėzuitų leidžiamas reli-
 ginės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas.

Redaktorius – Juozas Vaišnys, S. J. Redakcijos nariai: Dalia Alek-
 nienė, Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Eglė Juodvalkytė,
 Vytautas Kasniūnas, Virgilijus Kaulius, S. J., Algimantas Kezys,
 S. J., Marija Smilgaitė, Nijolė Užubalienė.

Administracija: Petras Kleinotas, S. J. ir Dana Kurauskienė.
 Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telefonas –
 737-8400. Spaustuvė – Immaculata Press, Putnam, Conn. 06260.
 Metinė prenumerata – 5 dol., atskiro numerio kaina – 50 centų.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published
 monthly except July and August, when bi-monthly, by The Jesuit
 Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois
 60636. Yearly subscription \$5.00, single copy 50c. Second-class
 postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing office.

1971 / LIEPA-RUGP. JULY – AUGUST / VOLUME XXII, NO. 7

ŽMOGUS YRA NERIBOTO DIEVO RIBOTAS KŪRINYS.
JO GYVENIMO PAREIGA YRA VEIKLA IR DARBAS.
BET RIBOTAM ŽMOGUI NUOLATINIS DARBAS NEĮMANOMAS.
TAD NE MAŽESNĖ PAREIGA YRA ILSĖTIS NEGU DIRBTI.
JEIGU NEBUS POILSIO, NEBUS NEI DARBO, NEI VEIKLOS.
POILSIS JAM YRA BŪTINAI REIKALINGAS,
KAD SVEIKAME KŪNE BŪTŲ IR SIELA SVEIKA.
KAIP SEKMADIENIS YRA NE TIK POILSIO,
BET IR MINČIŲ PAKĖLIMO PRIE DIEVO DIENA,
TAIP IR ATOSTOGOS TURI BŪTI NE TINGINIAVIMAS,
O APGALVOTAI IR PLANINGAI PRALEISTAS LAIKAS.
NUO ATOSTOGŲ PRIKLAUSYS IR ATEINANTIEJI METAI.
ATOSTOGOS ŽMOGUI YRA GERA PROGA AIŠKIAU PAŽINTI,
KAS JIS YRA, KAM JIS SKIRTAS, KO TURI SIEKTI.
TAD RIBOTAM ŽMOGUI REIKIA ATOSTOGŲ IR POILSIO,
KAD ŠIAME RIBOTAME PASAULYJE GALĖTŲ TOLIAU NUEITI
AMŽINOJO GYVENIMO NERIBOTOS LAIMĖS KRYPTIMI.

K. Trimakas

Kai kam gyvenimas atrodo taip (akrilika)

AR LINKSMINTIS NEMORALU?

JUOZAS VAIŠNYS, S.J.

Kartais paskaičius kai kurių viduramžio asketų knygas, atrodo, kad žmogaus gyvenimo tikslas šioje žemėje yra tik varginti savo kūną, kuris esąs visų blogybių priežastis. Bet tai nėra krikščioniška mintis. Tikrieji to meto teologai visai kitaip kalba. Pvz. šv. Tomas Akviniėtis, rašydamas apie žmogaus tobulumą, šventumą ir įvairias dorybes, neužmiršta ir pasilinksminimų dorybės, graikiškai vadinamos *eutrapelia*. Tad krikščioniškoji asketika pasilinksminimų ir malonumų nelaiko blogais, jeigu tik jų siekiama tinkamu būdu. Jokiu būdu ji nelaiko nė kūno blogio šaltiniu. Tik pirmųjų amžių eretikai – manichejai kūną laikė blogu ir liepė prieš jį visokiais būdais kovoti. Krikščioniškosios asketikos skelbiama kūno atgaila yra tik priemonė pasiekti harmonijai žmogaus prigimtyje. Su tuo sutinka ir sportininkai, sakydami, kad sveikame kūne ir dvasia yra sveika. Jeigu šv. Pranciškus Asyžietis kūną vadino "broliu asilu", tai čia nebuvo joks kūno paniekimas. Argi gali būti paniekimas ką nors vadinti broliu? O jeigu prie jo pridėjo dar ir asilo vardą, tai norėjo tik pabrėžti, kad pats kūnas negali tvarkytis, jis turi būti tvarkomas proto.

Visa tai prisiminti, ypač atostogų metu, žmogui yra būtina. Žmogus nėra mašina. Jis negali be jokios pertraukos dirbti. Jam reikia atostogų, kurių metu jis stengiasi užmiršti savo kasdieninius rūpesčius ir atgavinti pavargusią dvasią įvairiais naudingais fiziniais užsiėmimais, sportu, kelionėmis, ekskursijomis ir kitokiais pasilinksminimais. Bet labai svarbu neužmiršti, kad ir šiems užsiėmimams turi vadovauti protas. Jeigu to nebus, tai atostogos gali žmogų

labiau nuvarginti ir prislėgti, negu sunkiausias darbas.

Malonumų reikia siekti tokiais būdais ir tokiais keliais, kad jie suteiktų džiaugsmo, o ne liūdesio, kad jie kūną sustiprintų, o ne susilpnintų. Visur reikalingas saikas, visur reikalinga atranka. Jeigu praleisi atostogas tik lėbaudamas ir girtuokliaudamas, tai jos tau nieko nepadės, o tik pakenks.

Atostogos turėtų būti išėjimas į gamtą. Reikia išmokti naudotis gamta ir suprasti jos kalbą. Gamta yra nuostabus Dievo pėdsakas, ji žmogui rodo kelią prie Tvėrėjo. Gamta žmogui teikia pragyvenimą ir malonumą, ji žmogų užgrūdina gyvenimo kovoms. Ji įkvepia dailininkus, poetus, muzikus, būdama neišsemiamas grožio šaltinis.

Reikia taip pat išmokti ir sportuoti protingai, nes ir gražiausias sportas gali pakenkti, jeigu nebus laikomasi saiko, jeigu bus sportuojama be aiškaus naudingo tikslo. Pravartu prisiminti, ką popiežius Pijus XII kartą sportininkams kalbėjo: "Tinkamai vykdomas sportas lavina charakterį ir ugdo žmogaus drąsumą, nesvarbu, ar jis vyriškai pralaimėtų, ar džiaugsmingai laimėtų. Sportas tobulina jausmus, suteikia protui aštrumo, stiprina valią. Tad sportas nėra vien tik fizinis lavinimas. Teisingai suprastas sportas lavina visą žmogų. Tobulindamas dvasios įrankį – kūną, taip pat ir dvasią padaro tobulesniu įrankiu ieškoti tiesos bei skleisti ją kitiems ir padėti žmogui pasiekti savo tikslą, kuriam turi tarnauti visos kitos priemonės, t. y. garbinti savo Kūrėją ir jam tarnauti".

Jeigu šiais principais vadovaudamiesi mes siektume atostogų džiaugsmo ir malonumų, tai jos mums būtų gera priemonė stiprėti ir tobulėti.

KO AŠ LAUKIU IŠ RELIGIJOS

("Laiškų Lietuviams" konkurse IV premiją laimėjęs straipsnis)

ELENA JACIUNSKIENĖ - GERDAUSKAITĖ

Kiekvienas žmogus turi turėti kokį nors tikėjimą. Jeigu kas netiki antgamtinė būtybe – Dievu, tai susikuria savo "dievus" ir jų garbinimo kultus. Aš esu krikščionė, todėl čia pakalbėsiu, ko aš laikiu iš krikščioniškosios religijos. Iš jos ir iš jos išpažinėjų laukčiau šių penkių dalykų: 1. gilesnio Dievo pažinimo, 2. paprastumo, 3. visuotinio, 4. žmogaus pakėlimo, 5. vertybių suderinimo.

GILESNIS DIEVO PAŽINIMAS

Kiekvienas tikintysis turėtų gerai pažinti savo tikėjimo pagrindus ir istoriją. Be aiškaus tikėjimo tiesų pažinimo žmogus tampa labai paviršutiniškas ir lengvatikas. Mūsų tikėjimo pagrindas – Šv. Raštas. Reikėtų daugiau su juo susipažinti. Dažnai ne be pagrindo tikėjimo priešai iš mūsų šaiposi. Jeigu kai kurių "tikinčiųjų" tikėjimas remiasi tik fanatizmu, kitų pamėgdžiojimu ir prietarais, tai dėl ko bedieviams iš jų nesijuokti ir nepranašauti Bažnyčios griuvimo? Tokie Bažnyčios nariai tai yra lyg raupsuoti sąnariai mistiniame Kristaus kūne. Būtinai reikia peržiūrėti amžiais susiformavusias tradicijas, kad naujosios generacijos katekizavimas derintųsi su pasikeitusiai laikais. Dievas yra toks tobulas ir visa apimęs, kad jis ir jo mokslas tinka visiems laikams, visiems žmonėms. Tikėjimas nėra koks nors susikristalizavęs kūnas, pasiekęs amžiais toks pat – jis eina su gyvenimu, su besikeičiančiais papročiais ir tobulėja drauge su žmonijos civilizacija bei kultūra. Tas pats nesikeičiąs Dievas pasireiškia įvairiaisiais būdais, nes jis yra begalinis. Sustingimas praėjusių laikų tradicijose tai gal yra vienas didžiausių stabdžių įvairių religijų bendradarbiavimui bei susijungimui.

Dalyvavimas sekmadienio eucharistinėje aukoje yra puiki proga išsamiau susipažinti su Šv. Raštu ir su Kristaus mokslo dvasia, kai susieina įvairūs asmenys ir dalyvauja toje pačioje meilės aukoje. Ši mintis, gerai suprasta ir gyvenime vykdoma, turėtų grąžinti į santuokos darnumą yrančias šeimas, sujungti į brolišką bendravimą priešus, išlyginti politikų kreives, nuskaidrinti apkerpėjusias sąžines. Dievas iš tikinčiojo reikalauja ir šventumo, ir tobulumo. "Būkite tobuli, kaip ir jūsų dangiškasis Tėvas yra tobulas" (Mato 5, 48).

Nereikia manyti, kad religijos pažinimui užtenka jaunystėje išmokto katekizmo. Religijos studijavimas turi tęstis visą gyvenimą. Jaunystėje išmokto religijos pažinimo suaugusiam žmogui nepakanka, tai pabrėžia ir šv. Povilas laiške žydams (5, 13): "Kas maitinasi pienu, nepajėgia pažinti tiesos žodžių, nes yra kūdikis. Subrendę žmonės valgo stiprų maistą ir savo supratimo galias lavina, kad atskirtų gera ir pikta".

PAPRASTUMAS

Gal būt, mūsų religijoje yra per daug visokių autoritetų liaupsinimo, skirstymo žmonių į svarbius ir mažiau svarbius, eilės visokių įsakymų, nuostatų, draudimų ir grasinimų. Dažnai žmogų visi šie dalykai nervina ir išmuša iš kelio. O juk Kristus skelbė savo sekėjams ramybę. Jo mokslas buvo paprastas, aiškus, nesuraizgytas.

Gal tikėjimo tiesų skelbime yra per daug visokių prašmatnybių, per mažai paprastumo. Kartais gali atrodyti, kad suprasti tikėjimo tiesas paprastam nemokytam žmogui yra visiškai neįmanoma, kad jos yra skirtos suvokti tik universitetų profesoriams. Bet tai netiesa. Kristus savo mokslą skelbė visiems. Tad visi tie prašmatnybių

vaikymaisi nesiderina su jo mokslu, bet nuo jo veda į klystkelius. Dažnai su krikščionimis atsitinka tai, kas Senajame Testamente atsitiko su Izraelio tauta, kai pro įvairiausių įstatymų girią ji nematė atėjusio Mesijo.

VISUOTINUMAS

Religinė bendruomenė turi apimti visus, nes religija yra skirta visiems žmonėms. Bet praktiškame gyvenime visai ką kita matome. Dažnai kas tinka vyrams, netinka moterims; kas tinka kunigams, netinka pasauliečiams; kas tinka išsimokslinusiems, netinka bemoksliais ir t. t. Dėl ko toks skaidymasis ir grupavimasis? Man atrodo, kad Dievui nėra skirtumo lytyse, amžiuose ar užsiėmimuose. Jis žiūri tik širdies turtų, žmogaus nusistatymo, teisingumo ir ištvermės. Jam žmonija yra tas derlingas javų laukas, kuriame be grūdų dar tarpsta ir įvairios javų gėlės bei piktžolės. Kristus savo mokslą skelbė visiems, visus kvietė į sekti, visus ragino iš jo mokytis. Jis neiškėlė virš kitų kokios nors grupės, jis ant visų išleido savo malonės gausumą.

Dabar kunigija kreipiasi į pasauliečius prisidėti prie krikščioniškosios akcijos, bet vis dėlto labiau kreipiasi į vyrus, negu į moteris. Atrodo, kad moterys tinka tik arbatai virti. Bet juk moterų globoje yra šeimos ramybė bei klestėjimas, jaunimo moralė ir religingumas, vyro ištvermė ir sveikata. Atrodo, kad moteris net neturi teisės teirautis apie tikėjimo tiesas. Kartais net ir išpažintyje neatsakoma į šios rūšies klausimus, bet kunigas pats moterį apiberia įvairiais kitokiais klausimais: ar sutinki su vyru, ar turi vaikų, ar patinka šeiminkauti? Argi ne keista? Gal dėl to ir vyksta visokios suirutės, kad moterims neigiamos kai kurios religinės teisės. Jeigu joms nesiseka šeimijoje, jeigu iškyla kokie psichologiški sutrikimai, tai numojama ranka ir pasakoma: "Ilgas plaukas – trumpas protas". Taip sako vyrai, bet gal patylo mis kartais prie jų prisideda ir kunigai.

Bažnyčia gieda pagyrimo ir išaukštinimo himnus Kristaus motinai Marijai, Kris-

tus pagyrė Lozoriaus ir Mortos seserį Mariją, bet daugiau Marijų stengiamasi ne-daiginti...

ŽMOGAUS PAKĖLIMAS IŠ MENKYSTĖS

Pagoniškose tikybose, kai žmogus pastatomas prieš dievystės simbolius, tamsioji nežinia verčia jį jaustis nieku. Pagonis dreba prieš savo dievus ir bijosi būti laisvas, kad dievai jam nekeršytų už laisvą valią. Bet Izraelio – Krikščionybės Dievas yra kitoks. Apsireiškęs antgamtinio asmeniu, jis pranešė Abraomo tautai, kad "jis yra, kuris yra" – Jahvė, vienintelis Dievas visatoje, leidžias ir palaikas gyvybę bei visokeriopą gėrį. Jis esąs teisus ir gailėstingas, matąs net ir slapčiausias žmogaus mintis, esąs dosnus ir užmokąs už gerumą, bet baudžias už nusikaltimus. Jis nenori nė vieno nusidėjėlio mirties, bet kviečia nusi-kaltusius atsitiesti ir visados stovėti rinktinių žemės vaikų gretose. Iš tikro tobula yra tokia išmintis, kuri rodo tokią meilę ir kantrybę, draugaudama su nepastoviu savo kūriniu.

Šv. Raštas sako, kad žmogus buvo su-tvertas ne vargui, nes buvo apgyvendintas rojuje, kad galėtų džiaugtis ir būti arti savo Tvėrėjo. Vis dėlto žmogus, nebūdamas Dievu, buvo ribotas. Jis nusidėjo, sulaužy-damas Dievo nustatytą tvarką. Tada jis pradėjo smukti žemyn: jo kūnas pradėjo silpnėti, jis pradėjo maišyti vertybes, jam pasidarė sunku siekti gėrio. Dievas nepa-kenčia netvarkos, todėl, norėdamas atitai-syti tą blogį, siuntė Gelbėtoją atitaisyti tvarkai. Taip žmogus vėl buvo pakeltas aukšty n iš savo menkumo, kad galėtų to-buliau žinoti, tikėti, mylėti ir būti ramus.

VERTYBIŲ SUDERINIMAS

Mesdami žvilgsnį į istoriją, matome tiek karų, neapykantos, smurto, persekiojimų, kitų išnaudojimo. Atrodo, kad tiek tautos, tiek pavieniai asmenys tarnauja ne tik Die-vui, bet ir šėtonui. Kokia yra svarbiausia visa to priežastis? Man atrodo, kad mes nemokame suderinti vertybių. Mes kišame Dievą ten, kur nėra jo vieta, o šalia Dievo statome tai, ko neverta garbinti ir aukštinti.

Žmogaus protas pasiekia vis didesnes svaiginančias aukštumas, todėl pradeda dievinti žmogiškumą. Manau, kad iš to kyla netikėjimas, karai, Bažnyčios susiskaldymas ir visos kitos tautų bei pavienių asmenų nelaimės. Tad kas darytina? Kaip tas vertybes suderinti? Norėčiau duoti labai paprastą atsakymą, nors jis atrodys ir paviršutiniškas. Turime grįžti prie mūsų tikėjimo šaltinio – Šv. Rašto. Senajame Testamente turime ieškoti patarimų, kaip tvarkyti savo žemiškąjį gyvenimą, o Naujajame – kaip vykdyti Dievo valią, kad pasiektume Dangaus karalystę. Šios dvi knygos papildė ir paaiškina viena kitą. Jos turėtų būti mūsų gyvenimo kelrodės.

Redakcijos pastaba. Šis straipsnis yra labai sutrumpintas, išleidžiant kai kurias, nors įdomias, bet gal skaitytojams pavojingas mintis, o taip pat ir įvairius pasikartojimus.

ŽVILGSNIS Į MENĄ

FELIKSAS JUCEVIČIUS

IV. ŽMOGUS IR GROŽIS

Pasaulis yra mįslė. Žmogus yra pasaulio dalis, ir todėl jis yra irgi mįslė. Įminti pasaulio mįslę – tai žmogaus tikslas. Štai kodėl jis kelia tiek daug klausimų apie pasaulį ir save. Klausimų grandinėje jis susiduria su būtimi ir josios absoliutais arba transcendentalybėmis. Būties visumoje jis atranda savo būtį ir savo būties absoliutus. Grožis yra vienas iš būties absoliutų, ir tuo pačiu žmogiškosios būties absoliutų. Štai kodėl grožio klausimas yra kartu žmogiškasis klausimas. Tai puikiai suprato antikinių laikų žmogus. Autentiškam Graikijos išminčiui grožio klausimas buvo grynai žmogiškasis klausimas, t. y. iš žmogiškosios prigimties išplaukęs ir žmogiškąją prigimtį liečiąs klausimas. Grožio metafizika, kaip filosofija apskritai, reiškė ne tik būdą protauti, bet ir būdą gyventi. Tai ypač charakteringa platonizmui, kaip klasikinei, taip ir helenistineje versijoje. Kaip pavyzdį imki-

me Plotino metafiziką. Jos tikslas yra pasiekti kiek galint grynesnį žmogaus supratimą. Tai nėra atsitiktinumas, kad jo grožio metafizika siejasi su sielos teorija. Plotiniškoji sielos teorija – tai visa helenistiškoji aukščiausios ir mistiškiausios formos filosofija. Todėl su pagrindu Bergsonas lygina jį su didžiausiais krikščionybės mistikais, pvz. šv. Jonu nuo Kryžiaus.

Atsakymas į grožio klausimą žmogiškomis kategorijomis ir verčia mane šį kartą susidomėti Plotinu bei platonizmu apskritai. Tiesa, platonistų grožio metafizika mažai turi bendro su menu, kaip šiandien mes jį suprantame, bet vis dėlto verta su ja susipažinti, nes tai padeda susiformuoti sveiką grožio sampratą, kurios taip stokoja šiolainis žmogus. Jis mano, kad menas yra savos rūšies diskusijos apie skonį. Bet menas yra daug daugiau negu tai. Jis yra būties vizija, t. y. galutinės tikrovės išgyvenimas,

Kaip šiandien, taip ir antikinių laikų avangardistai skelbė, kad žmogus yra nepriklausoma būtybė, ir jo prigimtis esanti atiduota į jo rankas kaip kokia medžiaga, kurią galys apdirbti taip, kaip jam patinka. Jis pats turįs pasirinkti tikslus ir nustatyti sau normas, pagal kurias paskui turįs tvarkyti savo gyvenimą. Mes žinome iš "Fedro", kad Platono laikais šį avangardą sudarė sofistai. Pats Platonas supranta žmogų kitaip. Jis neneigia, kad laisvė ir apsisprendimas yra žmogiškosios prigimties elementai. Jis gali ir turi žvelgti kritiškai į viską, ką jis sutinka, ir kaip suvokia savo gyvenimą, taip jis turi jį tvarkyti. Bet kartu Platonui aišku, kad laisve apdovanotas žmogus nėra visai nepriklausoma būtybė, o yra jaustas į tikrovės visumą, kuri kartais apkarpo jo autonomiją. Platoniškoji žmogaus samprata implikuoja dialektinę įtampą, kuri nesileidžia suvedama į lengvas formules, o tik žinome, kad ji yra žmogaus nerimo bei amžinojo ieškojimo šaltinis.

Kas yra anoji tikrovės visuma? Šičia reikia prisiminti platoniškąją pasaulio sampratą, pagal kurią viskas šioje žemėje tėra tik prototipo įvaizdis, tik tikrovės šešėlis, tik kopija to, kas vadinasi idėja arba forma.

Žemiškasis grožis nesudaro išimties. Kai mes išvystame grožį viena ar kita pojūtinės tikrovės forma, tai žinome, kad jis tėra anapus esančiojo grožio įvaizdis. Kai dar buvome "anapus", t. y. kai mūsų sielos nebuvo dar surakintos kūno retežiais, tai matėme spinduliuojantįjį grožį su kitomis dangiškėmis idėjomis. Tačiau ir žemėje grožis išsiskiria iš kitų grožybių savo matomumu. Šičia mes nematome nei išminties, nei teisingumo, nei "ko nors kito, verto meilės", bet regime grožį. Tai yra grožio privilegija būti žmogui prieinamiausiu ir kartu mieliausiu.

2

Plotinas yra daug skolingas Platonui. Jo grožio metafizika remiasi pagrindinėmis platonizmo idėjomis. Grožis atsiskleidžia regėjime. Gamtoje jis apsieiškia spalvomis, saulės šviesa ir nakties dangų perskrodžiančiu žaibu. Nors susietas su žemiškais dalykais, jis neturi nieko bendro su medžiaga. Jo tikroji tėvynė yra idėjų arba formų pasaulis. "Kūno grožis turi savo šaknis idėjoje, kuri ateina iš dievų", sako Plotinas.¹⁰ Antgamtinis bei dieviškasis grožis atsispindi žemiškajame grožyje.

"Enneados" penktoje knygoje Plotinas kalba apie *noetu kallous*, t. y. grožį, kuris yra tos pačios prigimties kaip ir intelektas, ir kurį vadinsiu toliau intelektiniu grožiu. Šis santykiauja su pojūtinu bei žemiškuoju grožiu, kaip didelis šaltinis su iš jo ištekančia upe. Todėl, jei norime suvokti žemiškąjį grožį, pirma turime žinoti, kas yra intelektinis grožis. Jis neturi formos, ir todėl yra pojūčiams neprieinamas. Juo gali žavėtis tik grynoji mintis. Šičia Plotinas seka taip pat Platoną, kurio idėjų pasaulis yra bespalvis, beformis ir pojūčiams neprieinamas. Bet ar intelektinis grožis nestokoją atbaigtinumo, jei yra be formos? Visai ne, nes esmė yra tuo gražesnė, kuo beformiškesnė. Toks atsakymas gali nustebinti aristotelinės mokyklos atstovus, kuriems esmė ir forma yra vienas ir tas pats dalykas. Atrodo, kad taip mano ir pats Plotinas, bet tik naudoja kitą semantiką. Kai jis kalba apie grožį be formos, tai jis turi min-

tyje ne visišką beformiškumą, bet absoliutinį formiškumą. Intelektinis grožis yra visiformė tobulybė. Ko nežavi gamtinis grožis? Bet nepalyginamai žavingesnis yra intelektinis grožis, kuriame, lyg stebuklingame kristale, atsispindi visos grožybės. Kaip mistikas ekstazės reginius, taip Plotinas nusako grožio viziją: "Tai visiškasis skaidrumas, be jokios tamsos ir nieko užstojančio. Visiems viskas yra intymiai aišku. Tai šviesų šviesa. Kiekvienas apima viską, ir viskas matosi kiekviename. Kaip visuotinybė paskirybėje, taip paskirybė visuotinybėje. Beribis spindėjimas".¹¹ Kartais intelektinis grožis pasirodo gamtoje, kartais jis susilieja su "pasaulio siela", kuri yra taip nuostabi, kaip Afroditė. Iš tikrųjų, intelektinis grožis yra nei daugiau, nei mažiau kaip grožio deivė.

Bet kas yra intelektinis grožis savo esme? Jo atsakymas gali mus nustebinti – jis yra gėris ar bent esminiai siejasi su gėriu. Intelektinėje gradacijoje gėris yra virš grožio. Jau Aristotelis teigė, kad grožis yra maloniai nuteikiantis gėris. Augustinas taip pat mano, kad gėris nesužavi proto, jei stokoja grožio. Tikras gėris ir tikra tiesa visad spinduliuoja grožiu. Todėl nesistebkime ir Plotinu, kai jis pataria mums pakilti iki Gėrio, jei norime žinoti, kas yra grožis. Kas yra grožis. Kas kartą turėjo laimės išvysti grožį, tas žino, kuria prasme Grožis yra Gėris. Tačiau išvysti Gėrį gali tik tie, kurie pakyla į aukštumas, atsigręžia į jį ir numeta senuosius drabužius. Jie turi atsikratyti visa tuo, kas yra svetima Dievui. Tas Gėris yra būtis, nuo kurio viskas priklauso, į kurį viskas krypsta, per kurį yra būti, gyvenimas ir mintis, nes jis yra gyvenimo, minties ir būties priežastis.

3

XX amžiuje mes esame įpratę operuoti konkrečiomis kategorijomis, ir todėl Plotino metafiziniai samprotavimai gali būti mums svetimi. Tačiau turime nepamiršti, kad graikai buvo ne tik puikūs metafizikai, bet ir praktikai, ir gal praktiškesni už mus. Tai mes galime spręsti iš to, kad Plotinas savo grožio metafiziką sieja su žmogaus gyve-

nimu, su sielos gyvenimu. Kaip jau anksčiau minėjau, graikų išminčiui metafizika reiškė ne tik būdą mąstyti, bet ir būdą gyventi. Mes žinome, kad Plotinas randa glaudų ryšį tarp gėrio ir grožio. Jam taip pat aišku, kad yra ryšys tarp blogio ir šlykštumo. Kaip gėris spinduliuoja grožiu, taip blogis – baurumu. Gėris yra sąskambis, ir jo pažeidimas iššaukia disonansą. O kur disonansas, ten nėra sąskambio, ten nėra ir grožio. Tai žino ne tik metafizikas. Tai žino ir poetas, ir tai ne bet kuris, o mūsų jau sutiktas "Fleurs du Mal" autorius. Štai ką jis sako: "Kas skonio žmogų ypač erzina nedorumo spektaklyje – tai jo diformiškumas, jo disproporcija. Nedorumas pažeidžia teisingumą ir tiesą, piktina protą ir sąžinę. O kaip pasikėsinimas į sąskambį, kaip disonansas, jis ypač užgauna poetiškas sielas. Ir nemanau, kad būtų skandalinga laikyti kiekvieną prasižengimą moralei, moraliniam grožiui kaip savo rūšies nusikaltimą prieš ritmą ir visuotinį darnumą".¹²

Ne mažiau vaizdi yra plotiniškoji sielos baurumo charakteristika. Kūno aistros prirakina ją prie žemės, o nedorybės apdrabsto ją žemiškais elementais. Visa tai nesiderina su sielos paskirtimi ir didybe. Šlykščios sielos vaizdas yra tragiškai tamsus: "Pats baurumas ištiko ją kaip įgautas blogis, kuris ją teršia, padaro neskaisčia ir apsunkena didžiais vargais. Todėl jos gyvenimas ir jos pajautimai prarado skaistumą. Ji leidžia blogiu aptemdyti gyvenimą, gyvenimą atsiduodantį mirtimi. Ji nebemato to, ką siela turi matyti. Jai nebeleidžiama likti savyje, nes yra traukiama išorėn, link žemumo ir tamsaus pasaulio. Neskaisti, iš visų pusių viliojama kūninių dalykų ir pilna žemų elementų, turinti savyje medžiagos ir priimanti svetimą formą, ji pasikeičia dėliai susimaišymo su žemumu, kaip purve panardytas žmogus, kuris neberodo turėto grožio ir mato tik purvą, kuriuo apsidrabstė."¹³ Jei siela nori atgauti prarastą grožį, tai ji turi atsikratyti svetimo elemento. Kaip susipurvinęs žmogus, jei nori vėl būti švarus, turi nusiprausti, taip siela turi

atsikratyti svetimo elemento, jei nori vėl tapti gražia. Auksas sužvilga, kai išsigrynina, taip siela suspinduliuoja grožiu, kai apsisivalo.

Tačiau sielai neužtenka apsisivalyti nuo žemiškųjų priemaišų, o turi taip pat išigyti dieviškųjų elementų. Jai reikia pasipuošti dorybėmis. Kaip visi platonistai, taip ir Plotinas neabejoja dorybių egzistencija. Dorybės yra realios. Jas paneigti reikėtų paneigti sielos dvasinį grožį. Plotinas sumini visą eilę dorybių. Nuosaikumas sulauko mus nuo kūniškų malonumų. Drąsa nugalime mirties baimę. Mirtis reiškia išsilaisvinimą iš kūno vergijos. Štai kodėl mes turime ne tik nebijoti, bet laukti mirties. Plotinas palygina mirtį su dekoracijų pakeitimu. Kaip scenoje žuvęs herojus kitame akte pasirodo naujoje rolėje, taip siela mirties metu "pakeičia rūbus" ir paskui vėl vaidina kitose dekoracijose. Kita svarbi dorybė yra sumanumas, kuris įtikina mus nepasikliauti pasaulio suvedžiojimais. Apskritai, visos dorybės lyg ir veda sielą iš "šiapus" paviršiaus pasaulio į "anapus" būties gilumą. Kai ji visai atsikrato "šiapusinio" elemento, tai ji tampa forma ir mintimi. Bet koks kūniškumo bei žemiškumo šešėlis pradingsta, ir ji tampa grynąja dvasia.

Kai siela suspinduliuoja grožiu, tai ji išvysta grožį. Plotino grožio metafizikos principas yra aiškus – tik panašus išvysta panašų. Štai jo žodžiai: "Kad galėtų kontemplanuoti matomąjį objektą, akis turi jam pasidaryti panaši. Niekada akis nematys saulės, jei nebus panaši į saulę, nei siela išvys grožį, jei ji pati nebus graži. Pirmiausia kiekviena būtybė tepasidaro dieviška ir graži, jei nori kontemplanuoti Dievą ir Grožį".¹⁴

Nors Plotinas gyveno mūsų eros trečiajame šimtmečiuje ir Romoje praleido daugiau negu dvidešimt metų, tačiau neatrodo, jog krikščionybė būtų turėjusi jam įtakos. Sielos išsilaisvinimo bei apsisivalymo teorijos šaknys slypi ne krikščionybėje, o to meto misterijų religijose. Iš tikrųjų, misterijų kalba yra jojo kalba. Jis naudoja jų simbolius ir terminologiją. Kai sako, kad gerį išvysta

tik tie, kurie nusivelka žemėje nešiotus rūbus ir nukreipia savo žvilgsnį į anapus, tai jis kalba Eloizo, Orfizmo ir Mitros religijų kalba, kurios reikalavo iš savo pasekėjų palikti senuosius drabužius, kai lipa aukštytyn šventyklų laiptais. Kaip visų helėnistų mąstytojų, jo žmogaus samprata yra racionalistinė. Ne Dievo malone, o savo pastangomis žmogus išgano save. Pergalę užtikrina ne dieviškasis gailestingumas, o žmogiškasis išstvermingumas. Atpirkimas reiškia išlaisvinimą nuo žemiškųjų elementų, o ne nuo nuodėmės. Plotino išganymo evangelija yra skulptoriaus evangelija: "Sugrįžk į save ir giliai pažvelk. Jei nematai savyje grožio, tai daryk kaip skulptorius prie gražios statulos. Jis nukala vieną dalį, nuskaptuoja, nudailina ir darbuojasi iki išgauna grakščias linijas marmuro gabale. Kaip jis, taip ir tu nukalk šalin, kas nereikalinga, ištiesk kreivumus, tamsiąsias vietas nublizgink ir nenustok skulptavęs savo paties statulos iki nesuspinduliuos dieviškosios dorybės, kol nuosaikumas neužims šventojo sosto"¹⁰.

Kaip matome. Plotino grožio metafizika slepia meninį žmogaus supratimą. Tas didysis pagonis mistikas suvokė žmogų kaip

skulptorių, t. y. kaip menininką. Mes manome, kad tik menininkai turi siekti grožio. Plotinas mus įtikina, kad tai yra kiekvieno žmogaus pareiga. O kas neatlieka pareigos, tas išduoda save. O save išduoda kiekvienas, kuris atsisako siekti grožio. Paveikslas, simfonija, poema gali būti tikri meno kūriniai, bet pats nuostabiausias šedevras yra grožiu spinduliuojąs žmogus. Laikas sunaikins meno kūrinį, mirs ir kūno žmogus, bet Plotinas žino, kad graži siela nemirs. Kai kas gal sakys: "Taip, yra grožis, yra gal ir graži siela, ir, gal būt. Plotinas yra teisus, bet koks yra ryšys tarp sielos ir meno?" Niekas negali duoti geresnio atsakymo kaip pats menininkas, ir iš tikrųjų jis jį mums duoda. Jis yra taip pat graikas, kurį ispanai ir vadino El Greco.

¹⁰ Plotin, *Enneades I, 6-2; Text établi et traduit par Émile Bréhier, Paris 1954.*

¹¹ *Ennéades V, 8-4.*

¹² Charles Beaudelaire, *L'Art Romantique*, p. 126.

¹³ *Enneades I, 6-5.*

¹⁴ *Enneades I, 6-9.*

¹⁵ ten pat.

DAR APIE TĄ 25 M. JAUNUOLĮ

A. PAŠKUS

Pernai Šv. Kazimiero kolegija Romoje atšventė 25 metų amžiaus sukaktį. Šis įvykis spaudoje buvo paminėtas net atskiru leidiniu ("Popiežiškoji lietuvių Šv. Kazimiero kolegija Romoje" 1945-1970). Jame prel. Tulaba atskleidžia kolegijos kūrimosi vargus, pamini pasiektus laimėjimus, supažindina visuomenę su jos geradariais ir dabartiniais jos įnamiais. Rektoriaus žodžiais tariant, kolegija "jau nėra verkiantis ir aimanuojuantis kūdikis, bet išaugęs, gražus jaunuolis". Iš tiesų, šis 25 m. amžiaus vyras jau nešioja popiežiškos kolegijos titulą, valdo kelis pastatus, ūkį ir koplyčią Romos

kapinėse (Campo Verano). Taigi, ji turi vietos priglausti ir gyviesiems, ir mirusiesiems.

Per tuos 25 metus iš kolegijoje gyvenusiu 67 lietuvių klierikų 44 buvo iššventinti kunigais (skaičiai gal nėra visiškai tikri, nes net paties rektoriaus straipsniuose pateikti daviniai kartais vieni kitiems prieštarauja); vienas tapo vyskupu; 11 pakelti monsinjorais. Per tą ketvirtį šimtmečio įsiugyta 37 doktoratai (17 iš teologijos, 11 – bažnytinės teisės), 30 licenciatų, pora magistrų ir keletas bakalauro laipsnių. Pridėjus dar kolegijos politinę svarbą krikščionybės centre, to 25 m. jaunuolio povyza

darosi imponuojanti. Pagrindiniu šio jaunuolio "gimdytoju" ir ugdytoju reikia laikyti prel. Ladą Tulabą. Jam už tai priklausio Lietuvos ir lietuvių padėka bei pagarba.

Vienok skaičiai, išreiškia medžiaginius dydžius, dabarties žmogaus jau nebepatenkina. Su širdgėla jis žiūri į tuščius, milijonais vertinamus vienuolynų, naujokynų, seminarijų rūmus. Žinoma, jisai supranta, kad medžiaginis pagrindas yra reikalingas bet kokiai žmogiškai veiklai, tad ir lietuviškajai sielovadai bei kultūrinei kūrybai. Bet jis taip pat nori žinoti, ką iš tų mūrų išėję, akademiniais laipsniais pasipuošę šviesuoliai veikia. Jis nori patirti, kaip kolegijos auklėtiniai liudija Tą, kuriam jie ryžosi tarnauti; kaip jie sielojasi tos tautos vaikais, kuriais šventojo globai kolegija yra pavesta. Jis tylomis klausia, ar Romos doktorantai prisideda prie teologinės tradicijos išsaugojimo, perdavimo bei išplėtojimo; ar jie seka ir domisi teologine, filosofine ir apylamai krikščioniškosios kultūros raštija; ar auklėtinių ugdyimas ir ugdymasis vyksta Bažnyčios atsinaujinimo dvasioje?

Paprastai dvasinis kolegijos studento gyvenimas sukasi apie dvi pagrindines ašis: bendrabutį, kuriame jis gyvena, ir mokyklą, kurią jis lanko. Pirmasis (bendrabutis) labiau paliečia dvasines bei tautines auklėtinio asmenybės dimensijas. Antrasis (universitetas) brandina protines, intelektualines galias bei profesinį pasiruošimą. Bendrabutis (kolegija) interesuojasi savosios krikščioniškosios bendrijos ir tautos rūpesčiais, o universitetas gvildena visos Bažnyčios ir žmonijos universalines problemas. Tad kolegijos vadovybė turi didesnę įtaką auklėtinių charakterio formavimui, o universiteto profesūra jų intelektualinės erudicijos ugdymui.

Šv. Kazimiero kolegijos auklėtinių daugumas akademinis laipsnius įsigijo popiežiškame Grigaliaus universitete. Užtat reikia spėti, kad ši mokslo įstaiga bus padariusi didesnę įtaką lietuviams studentams. Tačiau tos jėzuitų vedamos institucijos oras anuomet dar buvo persunktas bergždžių

scholasticizmu. Išstisus septynerius metus (1948-1955) Gregorianume praleidęs amerikietis kunigas Rene du Four taip vaizduoja savo Alma Mater: "Buvome indoktrinuojami scholastine filosofija ir teologija (žinoma, viskas dėstoma lotynų kalba). Klasėse mums buvo uždrausta profesoriaus klausiti. Studijų namų tvarka draudė net po paskaitų be specialaus vyresniųjų leidimo įeiti į profesoriaus kambarį, ieškant privataus pasitarimo. Egzaminai metų gale reikėdė neką kitą, kaip atrajojimą tų pačių scholastinių tezių, lygiai ta pačia forma ir eile, kaip mums paskaitų salėse buvo paduota... Atmintinis "iškalimas", o ne originalus galvojimas buvo gero studento žymė" (America, June 21, 1969). Iš tiesų, kas gi iš anais laikais Grigaliaus universitete studijavusių galėtų su kun. Rene nuomone nesutikti?

Gregorianumas, kaip ir kiti bažnytiniai universitetai Romoje, ruošė valdininkus vyskupijų kurijoms (raštinėms) ir dėstytojus jų seminarijoms. Kaip pirmieji privalėjo būti raiški įstatymų aiškinimo bei pritaikymo legalistai, taip antrieji – išmoktų tezių pažodiniai atkartotojai. Užtat romėniško stiliaus dvasinės seminarijos nepasižymėjo nei minties originalumu, nei kūrybišku gausumu. Teologinės bei filosofinės kūrybos šaltiniai tryško iš teologijos fakultetų, prijungtų prie valstybinių universitetų (Vokietija geriausias pavyzdys) bei "sekuliarinio" stiliaus katalikiškų universitetų. Šitaip Romoje paruošti ir lietuviai kunigai turėjo atlikti panašias funkcijas Lietuvos vyskupijų kanceliarijose bei seminarijose. Bet dar tebesant vartams į Lietuvą uždarytiems, būsimesiems profesoriams pasiliko atviros tik svetimšalių parapijų durys. O darbas parapijose nėra draugiškas nei raštijai, nei originaliai minčiai. Pagaliau išsėitųjų mokslų ir tematika, ir metodas pasirodė labai svetimi šiems laikams. Gal būt, dėl šių priežasčių daugumas kolegijos auklėtinių, Romos bažnytinių universitetų daktarų, ir priklauso prie išlavintų "beraščių" grupės.

Ačiū Dievui, Grigaliaus universiteto šiandien jau nebeatpažinsi. Jis pasidarė at-

sinaujinimo krypties rodyklė. Profesūra, dėstymo metodai, gvildenamos problemos alsuoja ne reformacijos amžiumi, bet judriu dabarties šimtmečiu. Karolis Rahner, vienas žymiausių mūsų laikų teologų, Gregorianumo katalikų teologų fakultetą pavadino geriausiu Europoje, o patį universitetą puikia vieta teologijos studijoms (America, May 17, 1969). Pastoralinės psichologijos institutas, marksistinių studijų centras, tarptautinis visuomeninių mokslų centras, krikščionybės ir pasaulio pažangos centras – tai vis ženklai, kurie rodo, kad Grigaliaus universitetas ruošia vadus dvidešimtojo amžiaus Bažnyčiai. Tai yra gera vieta ir Lietuvos Bažnyčios vadams ugdyti.

Apie antrąjį klierikų asmenybių ugdymo veiksnį (bendrabetį) rašančiajam sunku ką pasakyti. Lietuvių kolegiją (bendrabetį) pirmiau yra gana taikliai aprašęs dr. Jonas Grinius. Reikia tikėtis, kad kolegijos vidaus nuotaika šiuo metu labiau palanki apaštališkos bei lietuviškos sąmonės ugdymui. Vis dėlto ne taip seniai į juostelę įrašytos primicijų kalbos, pasakytos kolegijoje, skamba gerai pažįstama senų aimanų gaida. Per 25 metus iš kolegijos išstojusių klierikų skaičius (arti 30%) taip pat neįaukiai nuteikia. Vien kandidatų atrankos stoka vargu ar galima toki gausų išstojimą paaiškinti.

Suminėjus universiteto ir kolegijos įtaką klierikų brendimui, norisi paklausti, kas atsitinka su kolegijos pagamintu "produktu". Kolegijos pastangos siųsti lietuvius kunigus Pietų Amerikos pastoracijai nepavyko. Pvz. keli idealistai užsidegėliai, praleidę keletą metų Čilėje, išsikėlė į kitus žemynus. Suprantama, kad be organizuoto užnugario paramos pavienių svetimšalių kunigų darbas Pietų Amerikoje sunkiai įmanomas. Lietuviams visai svetimi to krašto papročiai, kultūra bei aplinka išaukia sociologų vadinamąjį "kultūrinį smūgį", vedantį prie emocinio sutrikimo. Tik labai tvirto psichologiško sudėjimo individai gali pakelti kultūrinių džiunglių vienatvę. Daugumas kolegijos kunigų savo iniciatyva susirado Šiaurės Amerikoje vyskupus

ir pasidavė jų globai. Šiuo metu keliolika kolegijos kunigų dirba lietuvių parapijose, bet daugumas – kitataučių pastoracijoje. Vienas kitas dėsto aukštosiose mokyklose, vienas kitas kūrybiškai reiškiasi spaudoje arba visuomeniniame veikime. Visus pamazū dilina emigracijos metai. Amžius ir aplinka gal net stipriau zulina ir Lietuvos seminarijoms paruoštus profesorius.

Štai mažas įrodymas. Pasinaudojant

1970 m. išleistu kunigų sąrašu ir kitais šaltiniais, buvo atrinktos dvi laisvajame pasaulyje gyvenančių lietuvių kunigų grupės. Pirmąją grupę sudarė Lietuvoje gimę, bet šiapus geležinės uždangos gyvenę kunigai. Antrajai grupei priklausė visi buvusieji Šv. Kazimiero kolegijos auklėtiniai (kunigai ir klierikai), nežiūrint, ar jie išgijo akademinius laipsnius, ar ne. Šioje grupėje dar atskirai išryškinami doktoratus gavusieji kolegijos kunigai. Šios abi grupės buvo palygintos katalikiškosios lietuvių spaudos domėjimosi požvilgiu (išsamesnės studijos bent šiuo metu teko atsakyti). 1970 m. apie 40% "romėniškų" daktarų ir apie 45% kolegijos auklėtinių prenumeravo "Aidų" žurnalą, o pirmosios grupės, t. y. Lietuvoje gimusių ir už geležinės uždangos gyvenančių dvasiškių ši krikščioniškosios kultūros žurnalą prenumeravo 48,5%. Tais pačiais metais apie 41% kolegijos auklėtinių prenumeravo "Laiškus Lietuviams", apie 36% "Tėviškės Žiburius" ir apie 22% "Darbininką". O iš pirmosios grupės kunigų apie 46% prenumeravo "Laiškus Lietuviams", 40,5% "Tėviškės Žiburius" ir 50,8% "Darbininką".

Nors šie daviniai labai riboti, vis tiek gal būtų galima padaryti šiek tiek tokias išvadas. Jei spaudos prenumeravimas reiškia jos skaitymą, tai kolegijos auklėtiniai šioje srityje linkę atsilikti nuo savo "paprastų" konfratų. Kažin ar šis "polinkis" būtų pasikeitęs, jei "Draugo" dienraštis būtų suteikęs prašomus davinius? Šiokią tokią staigmeną pateikė "romėniški" daktarai, parodydami mažiau susidomėjimo krikščioniškosios kultūros žurnalų "Aidais"

už savo brolius kunigus "bemokslus". Kažin ar šis faktas reiškia snobišką traukimąsi nuo getu atsiduodančios etninės raštijos, ar emigrantišką atbukimą savo tautos kultūrai, ar pagaliau bendrą viendimensinio, kapitalistinio žmogaus minties ir širdies paralyžių? Kaip ten bebūtų, vien lietuvių kolegijos dėl to kaltinti negalima. Daugiau negu pusė jon įstojusių jau turėjo susiformavę tvirtą vertybių skalę. O seną jautį sunku iš vago beškreipti.

Ne taip seniai Pedro Arrupe, jėzuitų ordino generolas, akademinį metų atidarymo proga Gregorianumo universiteto pro-

fesūrai priminė, kad į jų "rankas įdėtas vienas veiksmingiausių įrankių, apsprendžiančių Bažnyčios ateitį". Kažin ar to paties negalima būtų pasakyti ir Šv. Kazimiero kolegijos vadovybei. Jei taip, tai tada lietuvių katalikybės ateitis didžia dalimi priklausys nuo to, kaip ji šiuo įrankiu pasinaudos. Jei taip, tai nustokime kunigus ruošę Lietuvai (nebent jie iš jos būtų atvykę), bet ugdykime juos lietuviškoms bendrijoms vakarų pasaulyje. Jei taip, tai išidėmėkime labai vertingą istorijos pamoką: Lenino šansas pakliūti į carų sostą yra tiesioginiai proporcingas carų valdymo laikui ir būdai!

KATALIKŲ POLITINĖS PAREIGOS

(PAGAL PAULIAUS VI "OCTOGESIMA ADVENIENS")

Parengė P. DAUGINTIS, S. J.

Š. m. gegužės 14 d. Paulius VI parašė viešą laišką "Pasauliečių Tarybos" ir popiežiškos "Teisingumo ir Taikos" Komisijos nariams, tačiau skiriamą visiems pasauliečiams katalikams. Jis rašytas garsiosios Leono XIII socialinės enciklikos "Rerum Novarum" paskelbimo 80 metų sukakties proga (todėl ir vadinamas "Aštuoniasdešimt sukakus"). Laiškas labai turtingas puikiais mūsų laikų problemų nagrinėjimais, išvalgomis ir nurodymais. Jis alsuoja didele krikščioniškosios artimo meilės dvasia. Todėl jis svarbus ir lietuviams katalikams. Šiame rašinyje bus supažindinama tik su popiežiaus Pauliaus VI iš katalikų reikalaujamom politinėm pareigom ir jų atlikimo nurodomom gairėm.

PASIKEITIMAI IK KATALIKAI

Mūsų laikais žmonijoje vyksta dideli pasikeitimai, krizės ir iškyla naujos sunkios problemos. Gyva Evangelijos reikalavimų sąmonė įpareigoja Bažnyčią ir katalikus stoti žmonijos tarnybon, kad padėtų žmonėms pajusti šių problemų aštrumą ir įtikintų juos solidarios veiklos būtinumu, jas sprendžiant.

"Krikščionių bendruomenių galioje yra – vienybėje su savo vyskupais – nagrinėti savo krašto problemas ir nustatyti veiklai normas nesikeičiančios Evangelijos šviesoje pagal Bažnyčios socialinį mokslą".

Didieji dabartiniai žmonijos siekiai – teisingumo, taikos, lygybės ir bendravaldytės – skatina demokratinės bendruomenės išplitimą. Tačiau nė viena jos forma pilnai nepatenkina žmonių. Todėl vis ieškoma geresnės. Krikščionis turi PAREIĞĄ DALYVAUTI šiame ieškojime, politinės bendruomenės organizavime ir gyvenime. Juk tik plačioje, t. y. politinėje bendruomenėje, asmuo, šeimos ir kitos bendruomenės bei grupės gali pilnai išvystyti savo gyvenimą ir siekti savojo gėrio.

Kiekvienos politinės bendruomenės arba valstybės struktūra turi remtis tvirtais pagrindais, sveika pasaulėžiūra. Tačiau nei valstybė, nei kuri politinė partija neturi galios uždėti visiems vieną pasaulėžiūrą. Tai vestų į dvasios diktatūrą, blogiausią iš visų. Teisė savomis priemonėmis išvystyti visuomenėje pasaulėžiūrinius įsitikinimus priklauso kultūrinėms ir religinėms grupėms.

Todėl "krikščionis, kuris nori vykdyti savo tikėjimą ir politinėje veikloje – toje tarnyboje bendrajam labui – negali susirišti su tokiomis ideologinėmis ir politinėmis sistemomis, kurios iš esmės priešinasi jo tikėjimui ir žmogaus sampratai".

EITI SU SOCIALISTAIS?

Mūsų dienomis krikščionys jaučiasi traukiami įvairių socializmo srovių ir formų. "Tačiau šios srovės buvo – ir daugeliu atvejų tebėra – perimtos ideologijų, nesutinkančių su krikščionišku tikėjimu. Reikia skirti tarp įvairių socializmo pasireiškimo laipsnių; skirti socializmą, kaip uolų, didžiadvasišką siekį geresnės bendruomenės, nuo jo istorinių sąjūdžių, kurie turi savo organizaciją ir politinį tikslą, net ideologiją, bandančią nepriklausomai duoti savą žmogaus sampratą. Tuo reikia vadovautis, darant konkrečius pasirinkimus.

Tačiau tie daromi skirtumai neturi vesti į kraštutinumą – laikyti juos visai atskirais ar nepriklausomais. Pagal gyvenamas aplinkybes jų tarpusavio sąryšis turi būti aiškiai pažymėtas. Ir toks aiškumas tada įgalins krikščionis nustatyti *gali mo ko m p r o m i s o* arba išpareigojimo laipsnį".

Po to Paulius VI plačiai nagrinėja įvairias marksizmo ir komunizmo formas bei požvilgius. Baigdamas jis rašo, kad būtų apgaulinga ir pavojinga užsimiršti jų glaudų tarpusavio ryšį ir įsijungti į marksizmo skelbiamą klasių kovą, užmirštant, kad jis veda į prievartinę diktatūrinę bendruomenę.

KAIP VERTINTI LIBERALIZMĄ?

Paulius VI taip pat išpėja krikščionis, stojančius už liberalizmą. Jie teneidealizuoja liberalizmo, kuris skelbiasi kovojąs už laisvę prieš vis stiprėjančias politinių veiksmų totalitarines tendencijas ir norus viską užvaldyti... "Jie, trokšdami naujo liberalizmo modelio, lengvai pamiršta, kad filosofinis liberalizmas yra savo pačiose šaknyse *klaidingas teigimas individo* autonomijos tiek veikloje, tiek jos motyvuose, tiek laisvės panaudojime. Praktiškai tai reiškia: liberalinė ideologija taip pat

reikalauja iš anų krikščionių didelio apdairumo".

Visas šias ideologijas bendrai apžvelgdamas, Paulius VI rašo: "Mūsų dienų biurokratinis socializmas, technokratinis kapitalizmas ir autoritarinė demokratija nepajėgia išspręsti didžiosios žmonijos problemos – gyventi drauge su kitais lygybėje ir teisingume. Ir iš tikrųjų, kaip galės jie išvengti egoizmo, materializmo ir prievartos, kurie fatališkai juos lydi?"

Paskui popiežius rašo apie Katal. Bažnyčios socialinę mokslą ir jo reikalavimus mūsų laikais, plaukiančiais iš priimtos Evangelijos dvasios.

Jis reikalauja didesnio teisingumo santykiuose tarp įvairių grupių ir valstybių, dabartinių pasenusių struktūrų reformos ir ypatingai už viską aukščiau statytinos *m e i l ė s ž m o g u i* ir tikros, veiklios tarnystės dvasios.

Labai svarbu, kylant žemųjų sluoksnių kultūrai ir laisvės siekimui, kad žmonės vis labiau dalyvautų valdžioje, taptų bendravaldžiais. Nors yra įvairių sunkumų, tačiau jie neturėtų užspausti platesnio *b e n d r a v a l d y s t ė s* išplėtimo visose srityse. Ji turėtų būti garantuota ir ekonominėje srityje, ypač įmonėse išdirbant, pasirenkant, darant sprendimus ir juos vykdam.

Palaikymui pusiausvyros prieš vis kylančią technokratiją, t. y. technikų, specialistų valdžią, būtina sukurti tokias modernios demokratijos formas, kurios teiktų kiekvienam žmogui galimybių ne tik informuotis ir išsireikšti, bet ir pareigingai dalyvauti bendrame atsakingume.

DALYVAUTI POLITIKOJE

Šiame laiške popiežius plačiai rašo apie politinės veiklos pobūdį ir tikslą – tarnavimą bendrajam labui. "Politika yra daug reikalaujanti krikščioniškojo išpareigojimo forma gyventi kitų tarnybai, nors ir ne vienintelė. Susipratę krikščionys tesistengia eiti politinę veiklon. Derindami savo pasirinkimus su Evangelija, jie duoda savo tikėjimo ir tarnybos žmonių labai asmeninį ir kolektyvų liudijimą teisėto pluralizmo ribose".

ALBINAS BARANAUSKAS

ŽIŪRINĖJANT ILIUSTRACIJAS SENUOSE ŽURNALUOSE

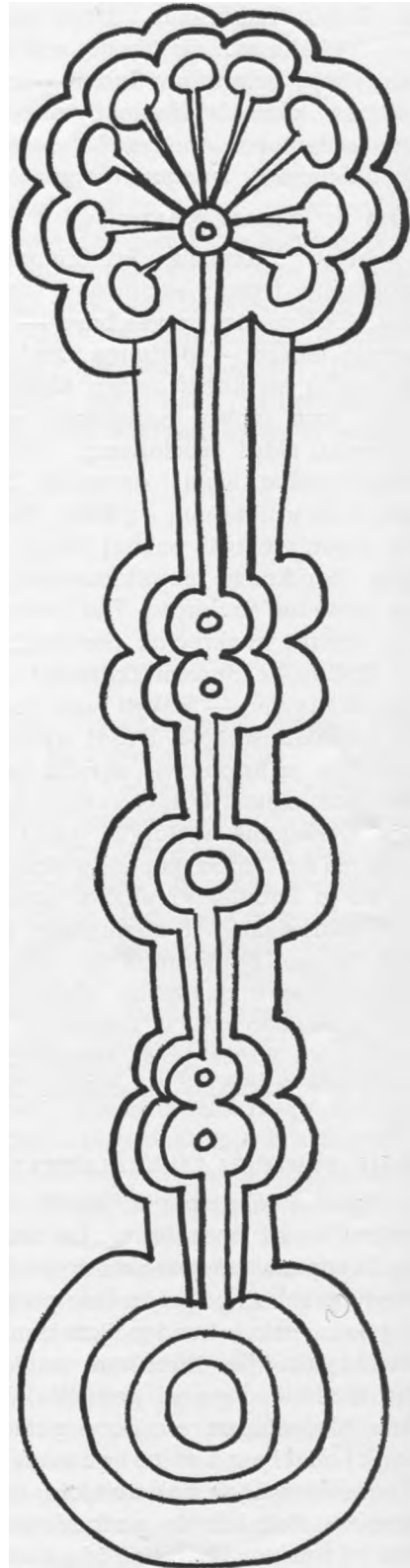
Balta koklinio pečiuko šilima ir pripustytas
Skardis, už juodu medžiu žvarbiai
Leidžiasi saulė j kraują.
Aš ten buvau, aš ten buvau.
Aš ten buvau ir viską mačiau savo akimis.
Aš vaikščiojau po kambarį su popieriniais
Sienų apmušalais raudoną,
Speiguotą popietę, kai šildė
Tas koklinis pečiukas ir per miestą
Lėkė varnos, o ant ledo plačios upės
Bolševikai šaudė ir kišo eketėn menkai
Teapsidariusius ir virpančius iš šalčio žmones.

DER SCHWARZE MANN

Matydavom jį atrakinant savo palėpės kambarėli.
Jo batus tebedengė geltonos dulkės iš Paprūsės.
Savo davinį jis valgė greitai, vogčiomis.
Kasnakt jis grįždavo tenais, namo.
Jo akyse kvėpėjo kapiniu alyvos.
Jo kišenėse ilsėjosi senolių kaulai.
Dienos lenkdavo jį, kaip rugius, pavėjui.
Vienas jo žingsnis pripildydavo tuščią gatvę.
Nuo jo skausmo būtų buvęs galas mums visiems.
Bet kartais saulėleidžiu savo palėpėj, vienas,
Jis prisimindavo mūs kaimą, mūs šuliniu svirtis
Ir mūsų šunų lojimą vakarais, ir mes tada visi
Pravirkdavom iš ilgesio, paguodos ir iš dėkingumo.

PARTIZANŲ EPOPĖJA

Kartais užmigdami dar girdim jų
Kiekvienos nakties tą kaukianti košmarą.
Kartais mūsų kaukolėse, dar su oda
Ir dažnai dar su visais plaukais,
Sušniokščia tas pats miškas ir suvirpa
Ta pati baimė. Bet ne mums
Sukurti partizanų žygių epopėją.
Ne mums kartoti šitokią neveltį su įkvėpimu.
Rašys kiti, po šimto metu, epiškai, jausmingai,
Su žmona šnekučiuodami apie daržovių kainas,
Nugrimzdami giliai į minkštą, minkštą fotelį,
Kuris taip švelniai apglėbia sėdynę,
Klausydami viena ausim iš tolo, kaip rinkoje
Dar šaukia žemės sugraužti nerimstą kaulai.

LIETUVIŲ ŽURNALISTŲ SAJUNGA TARP KLAUSTUKŲ IR DAUGTAŠKIŲ

VYTAUTAS KASNIŪNAS

Rašant apie žurnalistų sąjungą, norisi prisiminti jos nueitą kelią, jos pirmtakus, kad paskui galėtume ilgiau sustoti, svarstant šios sąjungos veiklą ir ryškinant įvairias jos narių nuomones. Kai kurie, kalbėdami apie šią sąjungą, viską baigia klausiamąja forma su daugeliu klausukų, o kiti atsidusę po jos pavadinimo padeda daugtaškius arba šauktukus.

Laisvajame pasaulyje atgaivinta Lietuvos žurnalistų sąjunga yra Lietuvos žurnalistų sąjungos tęsinys. Šios sąjungos pradžios reikia ieškoti 1921 metais, kai Kaune įvyko Pabaltijo žurnalistų konferencija. Tais metais buvo sudaryta žurnalistų organizacinė komisija ir pasiūsti oficialūs atstovai į konferenciją. 1922 m. sausio 13 d. susirinkus aštuoniems spaudos atstovams, buvo tartasi įsteigti Literatų draugiją. Buvo išrinkta ir valdyba, kuri tų pačių metų sausio 31 d. sušaukė žurnalistus ir rašytojus, priėmė įstatus ir draugiją pavadino Lietuvos rašytojų ir žurnalistų sąjunga. Pradžioje buvo 14 narių. Vėliau, 1929 m. kovo 22 d., įvyko reorganizacinis žurnalistų ir rašytojų susirinkimas, kuriame iš 71 nario dalyvavo 30. Ten vėl buvo pakeistas pavadinimas į Lietuvos žurnalistų sąjungą, rašytojams nutarus susiorganizuoti atskirai. Lietuvos enciklopedijoje (35 tom., 429 psl.) klaidingai rašoma, kad tada buvo pakeistas pavadinimas į Lietuvos žurnalistų sąjungą, kuri tokiu vardu veikia ir dabar JAV. Tada ji buvo pavadinta Lietuvos žurnalistų sąjunga, nes jos nariais buvo ir kitų tautybių žmonės.

Žurnalistų vardas ir su juo surištos įvairios lengvatos į sąjungą sutraukė daug narių, kurių skaičius kasmet didėjo. Be tikrų-

jų narių, buvo daug narių korespondentų. Tikrieji nariai buvo žurnalistai profesionalai, kurių darbas redakcijose ir radiofonuose sudarė pagrindinį pragyvenimo šaltinį. Korespondentais buvo daug valdininkų, profesorių, agronomų, gydytojų, inžinierių, kurie bendradarbiavo spaudoje, daugiausia rašydami savo profesijos klausimais, bet jų pagrindinį pragyvenimo šaltinį sudarė jų specifinės profesijos darbas. Korespondento vardas nieko bendro neturėjo su korespondencijų rašymu.

1940 m. gegužės 26 d., prieš bolševikų okupaciją, Lietuvos žurnalistų sąjunga buvo perorganizuota jau grynai profesiniais pagrindais. Tuo metu sąjungoje buvo 207 nariai (192 lietuviai, 14 žydų ir 1 lenkas). Persiorganizavus profesiniais pagrindais, sąjungoje pasiliko 96 tikrieji nariai profesionalai, 26 nariai visuomenininkai (profesoriai, gydytojai, inžinieriai) ir 19 narių korespondentų.

Rusai, okupavę Lietuvą, daug aktyvių žurnalistų suėmė, kalino, o vėliau nemažai ištrėmė į Sibirą. Pasilikusieji dirbti spaudos darbo buvo sujungti į naujai įsteigtą žurnalistų sąjungą, kuriai galėjo priklausyti tik okupantams patikimi asmenys.

Besiartinant antrajai sovietų okupacijai, didelė dauguma išlikusių žurnalistų pasitraukė į vakarus, tikėdamiesi sulaukti greitos karo pabaigos ir drauge su ja ateinančios išsvajotos laisvės.

Dar tebeskambant Antrojo pasaulinio karo pergalės varpams, susibūrus lietuviams į atskiras gyvenvietes bei stovyklas, pirmuoju uždaviniu imtasi informacinio darbo. Sieniniai ir rotatoriniai laikraščiai.

o po kiek laiko ir spaustuvėse spausdinami, po ketverių nelaisvės metų viešai paskleidė pirmąjį laisvą rašytą žodį. Drauge gimė ir nauji žurnalistai, spaudos bendradarbiai, nauji talentai. Per ketverius okupacijos metus priaugo nauja spaudos darbuotojų karta.

1946 m. gegužės 11-12 d. Hanau stovykloje įvykęs žurnalistų suvažiavimas sutraukė apie 100 dalyvių. Daug aktyvių narių dėl nepalankių susisiekimo sąlygų negalėjo atvykti. Buvo gauta daug raštiškų pareiškimų iš norinčių įstoti į Lietuvos žurnalistų sąjungą.

Šis žurnalistų suvažiavimas buvo labai triukšmingas, pasakytume, partiškai mitinginis. Kai kas bandė suvesti nelemtų okupacinių metų sąskaitas, kiti, patys neapsivalę nuo dulkių, nepagailėjo drėbti purvo kitiems arba žengti į švarią suvažiavimo salę purvinais batais. Tai buvo nervinių išgyvenimų pasekmė, dviejų okupacijų paliktos žymės.

Bet pasikarščiavus ir kai kam per garsiai parėkavus, po naktinių uždary grupinių pasitarimų vėl buvo grįžta prie taikingo svarstymo. Nepatenkinta liko tik ta grupė, kuri reikalavo, bet negavo žurnalistų pažymėjimo. Vienas dalyvis net viešai pasakė, kad jie čia ir atvažiuavę, tik tikėdamiesi grįžti namo su žurnalistų kortele.

Antusias suvažiavimas įvyko Schweinfurte 1947 m. rugsėjo 30 d., kuris praėjo ramiai, darbingai ir kultūringai. Čia buvo paminėta sąjungos 25 metų sukaktis ir surengta įdomi spaudos paroda. Taip pat buvo priimta daug naujų narių. Dalyvavo ir JAV lietuvių spaudos atstovai: A. Devenienė ir K. V. Baltramaitis. Šiame suvažiavime jau buvo emigracinės nuotaikos. Jeigu iki šiol dar vis buvo guodžiamasi viltimi grįžti į gimtuosius tėviškus namus, dabar jau buvo aišku, kad reikės keliauti kitur. Spaudos bendradarbius gulė nauji rūpesčiai ir nauji uždaviniai informuoti savo tautiečius apie emigraciją.

Trečiasis Lietuvos žurnalistų sąjungos tarpsnis prasidėjo JAV, kai 1953 m. buvo išrinkta nauja valdyba. Tai įvyko, praėjus

61 metams nuo kun. A. Miluko Plymouth mieste įkurtos 1892 m. Rašliaviškos draugystės, kuri stengėsi sujungti visus spaudos bendradarbius.

Dabar, rengiantis septintąjį kartą rinkti Lietuvos žurnalistų sąjungos centro valdybą čia, Amerikoje, ir norisi pasisakyti dėl jos buvimo ir būsimumo. Teko girdėti pasisakymų, kad Lietuvos žurnalistų sąjunga yra nereikalinga, kiti jos veiklai yra abejingi, tretį labai entuziastiškai žiūri į jos paskirtį ir būtinumą. Atrodo, kad iš tikrųjų nereikėtų nusivilti, nereikėtų ir per daug viltis, net pasisakant, kad be šios sąjungos mūsų periodinei spaudai ateitų bado ir maro metai. Abejingieji laukia, kada iš dangaus pradės kristi mana, tada jie ims ir jos prisirinks. Vadinas, laukia sąjungos pozityvios, našios veiklos, didelių užsimojimų ir jų įvykdymo, patys nenorėdami nė piršto pajudinti ir savo darbu prisidėti. Visą savo laisvą laiką jie skiria tik murmėjimams.

Nusivylusiųjų tarpan jungiasi vis tie buvusieji Lietuvos žurnalistų sąjungos nariai arba ir naujieji, kurie bodisi žurnalistų vardą, patys save tikindami: "Kokie gi mes čia dabar žurnalistai, mes nesame profesionalai, palikime sąjungą tik redaktoriams, kurie iš to pragyvena". Ir greitomis surandamas lyg ir geresnis atitikmuo – spaudos bendradarbio vardas.

Gal didžioji dauguma tiek sąjungos narių, tiek aktyvių spaudos bendradarbių, pasirengusių į ją įstoti, pralenkia nusivylusiųjų ir abejingųjų skaičių ir į jos reikalingumą bei būtinumą žiūri labai šviesiomis akimis, ypač kai paskutinioji centro valdyba pasireiškė veiklumu, sumanumu ir veržlumu. Nenorime tuo pasakyti, kad kitos valdybos buvo mieguistos. Ne. Tik paskutinioji tėkmė dar nespėjo pradingti užuomarštin. O ir paskutinis žurnalistų susitikimas Tabor Farmoje, kuris buvo gana gausus, leidžia į sąjungos veiklą žiūrėti viltinai. Priimti nutarimai ir veiklos užsimojimai buvo didelis paskatinimas, kad gal dangoraižių ir nepastatysime, bet, jiems beiškant vietos, turimo mūro tikrai nereikia griauti.

PROTINĖS LIGOS IR JŲ GYDYMAS

ROMUALDAS KRIAUCIŪNAS

Kasmet kas ketvirtoje šeimoje vienas jos narių dėl savo nenormalaus elgesio patenka į psichiatrinę ligoninę. Kitų šeimų ramybė būna sudrumsta daugiau ar mažiau nenormalių narių, kuriems reikėtų gydymo, bet jo kratomasi.

Nors ir kažin kiek būtume susipažinę su protinėmis ligomis, tokios ligos paliestasis savo šeimos ar artimųjų tarpe iššaukia daug sielvarto. Daugumas esame nepasiruošę, kaip elgtis ar ką daryti su mylimu asmeniu, kuris nustojo savimi buvęs. Nesiorientuojam, kur kreiptis pagalbos, kad sergantį būtų galima grąžinti į normalias vėžes.

Bene vienas svarbiausių faktorių, padedančių paciento išgijimui ir artimųjų ramybei yra susigijimas su mintimi, kad protinės ligos, nors ir skiriasi nuo kitų, vis tiek yra ligos. Tiesa, fizinių ligų atveju pacientas noriai kreipiasi pagalbos. Protiniai pacientai visai kitaip elgiasi ir siūlomą pagalbą gali net atmesti. Jeigu dėl to paciento šeimos nariai ant jo supyksta, tai nereikia stebėtis. Beveik natūralu pyktelti ant asmens, kuris drumsčia šeimos ramybę, eikvoja turtą ar kitiems gadina sveikatą, o pats vengia atsakomybės ir atsiriboja nuo draugiškai nusiteikusių šeimos narių ir bičiulių.

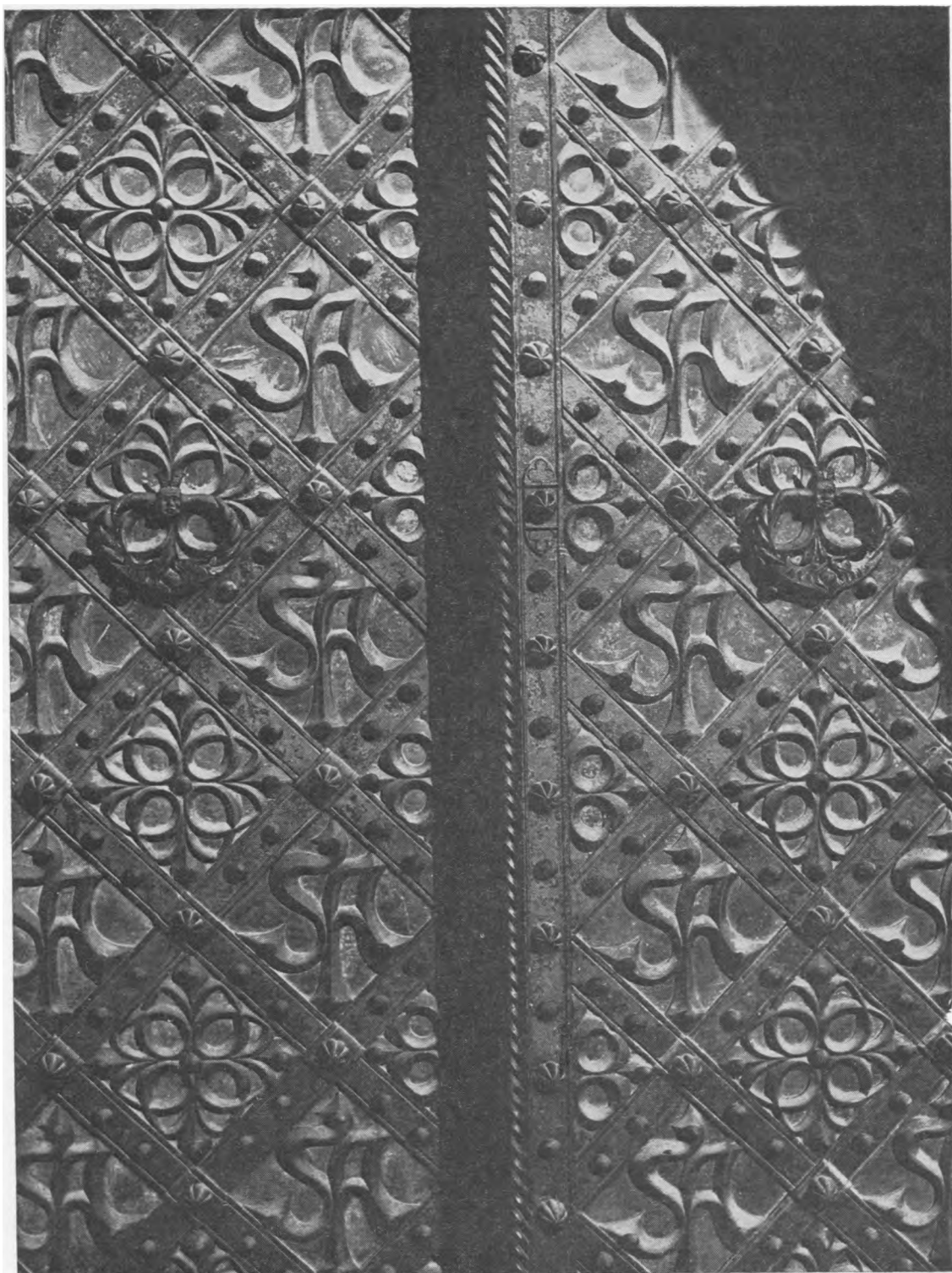
Kartą susigijęs su mintimi, kad asmuo yra reikalingas pagalbos, keistokas elgesys nebebus toks erzinantis. Kaip nėra reikalo išplūsti asmenį, jeigu jis vemia, nes jo skrandis yra suerzintas, arba nejudėdamas guli su sulaužytu nugarkauliu, taip yra neišmintinga protinių ligonių kaltinti ir jam priekaištauti, kad jis yra keistas arba tinginys, kuris valandų valandas prasėdi, bežiūrėdamas į vieną tašką. Ne laikas moralizuoti, kai mylimas asmuo rodosi kuo kitu patapęs arba kai yra nesukalbamas.

Protinių ligų atveju giminių nuotaikos turi daug teigiamos arba neigiamos įtakos. Pagijimo galimybės padidėja, jei į pacientą žiūrima ne kaip į niekam netinkantį sutvėrimą, bet kaip į asmenį su emociniais sunkumais. Nors daugelis į protinius ligonius ir jų šeimas tebežiūri su panieka, iš tikro nereikėtų pergyventi gėdos ten, kur jai nėra jokio pagrindo. Per dažnai pagalbos siekimas yra užvilkinamas, nes į ligonį vis dar žiūrima kaip į piktųjų dvasių apstėją. Mažai pagrindo nuogąstavimui, kad protinės ligos yra paveldimos ir jų pasirodymas prastai atestuoja pačią šeimą. Šabloniškai sakant, reikia žvelgti realybei į akis, nes akių užmerkimas, save tikinant, kad su pacientu nieko nepaprasto nėra arba kad jis tik savotiškai keistokas, reika-

Rimas Dichavičius

Sename kaime

Rimas Dichavičius

Šv. Onos bažnyčios durys

lų dažniausiai nepataiso, bet tik juos užvilkina. Artimųjų nuotaikos dažnai užtemdo supratimą, kas su pacientu darosi, nors specialistui būtų labai aišku, o kaimynams daugiau negu įtartina.

Daugelis yra įsitikinę, kad protinis ligonis visada yra susivėlęs, plaukus besiraukęs robotas, kuris nebežino, kas ir kur jis yra. Kiti mano, kad toks ligonis turi būtinai įsivaizduoti esąs kuo kitu, pvz. Napoleonu ar Dievo siųstu pranašu. Iš tikro, tokių pacientų labai retai pasitaiko. Protinės ligos pasireiškia įvairiomis formomis. Jų palietasis gali būti visai ramus arba labai nuiliūdęs. Kitas gali būti labai susijaudinęs ir be paliovos kalbėti, šokdamas nuo vienos minties prie kitos. Trečias gali susiraityti ir toje pačioje pozicijoje išbūti valandų valandas. Dar kitas gali reguliariai kartoti tą pačią frazę ar judesį, kurio prasmė lieka nesuprantama. Kartais pacientas gali prarasti regėjimą arba nebepaeiti, nors tam fizinės priežasties ir nebūtų. Galvojimas gali tiek užkietėti, kad jokie įtikinėjimai jo nepakeis, kad pvz. jis nėra pranašas, siųstas išgelbėti pasaulį nuo tvano, arba kad jo maistas nėra užnuodytas. Pacientas kartais gali turėti haliucinacijas, t. y. matyti ar girdėti neegzistuojančius dalykus.

Yra aišku, kad anksčiau suteikiama pagalba, tuo didesnė galimybė protinėm ligom užbėgti už akių. Jeigu kas šeimoje ima nenormaliai šnekėti ar elgtis, reikia tuoj pasitarti su savo gydytoju. Tai nereiškia, kad reikia sukelti aliarmą dėl kiekvieno išsišokimo ar keistesnio posakio. Reikia čia "gaspadoriškai" elgtis, kaip elgiamasi su fizinėmis ligomis. Jeigu sergame gripu ar plaučių uždegimu, kreipiamės pas gydytoją. Panašiai reiktų elgtis ir protinių ligų atveju. Jei kas nebesugeba atlikti savo kasdieniųjų pareigų dėl nuotaikos praradimo, arba kalbėdamas šokinėja nuo vieno dalyko prie kito, arba su įtarimu klaidingai interpretuoja kitų žmonių elgesį, reiktų pasitarti su šeimos gydytoju. Taip pat jeigu asmuo pradeda kvailai elgtis, be priežasties juoku prapliupti, be saiko pirkti reikmenis, už kuriuos negalės sumokėti,

perdėtai save kaltinti ir kitus įtikinėti, kad jis esąs niekam tikęs nusidėjėlis, jeigu šalia senatvės bėdų asmuo ypatingai susimaišo ir artimųjų nebeatpažįsta, jeigu jis be saiko geria, nedelsiant reikia tartis su gydytoju. Vienu žodžiu, reikia kreiptis pagalbos, jeigu asmens elgesys arba galvosena drastiškai pasikeičia nuo jo ankstyvesnės elgsenos ar galvosenos.

Dabar nors paviršutiniškai pažiūrėkime, kas tipiškai atsitinka su psichiatrinėn ligoninėn naujai priimtu pacientu. Visų pirma yra sutelkiama kuo pilnesnė informacija apie naująjį ligonį. Jis yra psichiatrų išegzaminuojamas, patikrinamas jo fizinės sveikatos stovis, atliekami laboratoriniai tyrimai, apklausinėjami giminės. Po to pacientui nustatoma diagnozė ir paruošiami gydymo planai. Pravartu šeimos nariams ne tik su gydymo planu susipažinti, bet ir jį paremti. Teiraujantis apie ligonio padėtį, vengtina telefoninių skambinimų. Geriausia iš anksto sutarti laiką ir, asmeniškai atvykus, plačiau išsikalbėti su gydytoju ar su kitais gydomojo personalo nariais.

Skatintinas paciento lankymas, nes jis jam primins, kad juo tebesirūpinama ir laukiama grįžtant namo. Nors pacientas ir neparodytų didelio entuziazmo jį lankantiems, vis tiek lankymai yra svarbūs, jie padidina galimybę greičiau pacientui grįžti namo. Kartais ligonis gali atrodyti pablogėjęs, bet iš tikrųjų tai gali tik reikšti, kad jis pagaliau įsitikino, jog yra reikalingas pagalbos. Šeima neturėtų jaustis kalta, nes paguldymas ligoninėn yra žingsnis į gydymą, o ne mylimo asmens pasmerkimas į kalėjimą. Lankant reikia laikytis nustatytų taisyklių, kurios paprastai nesiskiria nuo kitų ligoninių taisyklių. Lankyti gali ne tik giminės, bet ir draugai bei pažįstami. Nepilnamečiams, žemiau šešiolikos metų, paprastai neleidžiama lankytis palatose. Jei norima, galima atvežti dovanėlių, pvz. saldainių, gėlių, knygų, užsakyti laikraštėlį ar palikti pinigų smulkiems reikmenims nusipirkti. Ypač skatintinas laiškų rašymas. Lankant dažniausiai galima pacientą išsivežti pietums į restoraną, apsipirkti į krau-

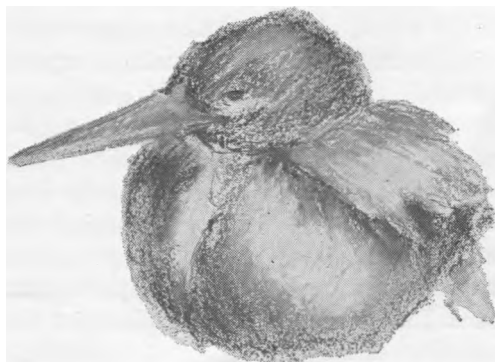
tuves arba kur nors į gamtą. Pirma, aišku, reikia tam gauti gydytojo pritarimą. Reikia specialaus leidimo pacientą keletai dienų parsivežti namo. Jei paciento stovis leidžia, tokie leidimai lengvai gaunami, nes trumpalaikiai, ypač savaitgalio. Vizitai yra skatinami.

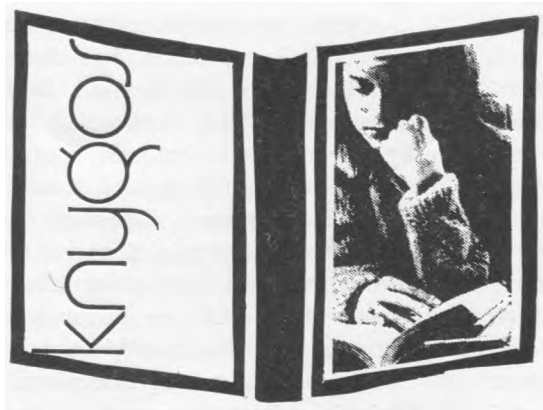
Į gydymo personalą, susidedantį iš eilės specialistų, dažnai įtraukiami ir kai kurie šeimos nariai. Tokiu būdu bendras planavimas ir kooperacija suteikia progą šeimos nariams geriau orientuotis, kas su pacientu yra daroma ir kaip toliau elgtis, pacientui grįžus namo.

Kadangi yra įvairių protinių ligonių, jų gydymas taip pat yra įvairus. Kaip jau užsiminta, pirmas žingsnis yra iširti, kas su pacientu atsitiko, kodėl jis atvyko į ligoninę. Po to apsvarstomi būdai, kaip ateityje iškiliančias krizes atpažinti ir sėkmingiau išrišti. Nors įvairūs gydymo būdai kartais turi egzotiškus pavadinimus, bet iš esmės jie visi bando paciento gyvenimą grąžinti į normalias vėžes. Vaistai, aplinka, užsiėmimai, pašnekesiai – tai vis priemonės pacientui save labiau suprasti ir padaryti atitinkamus pakeitimus savo galvosenoje bei elgesyje. Aplamai gydymas yra tarsi sistemingas įvairių įtakų tinklas, skatinąs pacientą grįžti prie kasdieninių reikalų ir užsiėmimų: prie darbo, pramogų, žaidimų, draugystės, tvarkos, kūno higienos ir asmeniškos atsakomybės. Pacientas yra skatinamas dalyvauti ligoninės socialiniuose ir pramoginiuose užsiėmimuose: sporte, dainavime, šokiuose. Jis gali lankyti kino teatrą, dalyvauti ekskursijose, gegužinėse.

Gydymo personalui nutarus, kad buvimas ligoninėje pacientui jau daugiau nebereikalingas, jis išleidžiamas. Kartais jam patariama dar kurį laiką imti vaistus ar lankyti protinės sveikatos kliniką, kur jam bus padedama grįžti atgal į normalų gyvenimą. Kiek įmanoma, tokios klinikos ar ligoninės personalas mielai padės buvusiam pacientui susirasti darbą, ar išlyginti šeimoje pasitaikančius nesutarimus, ar nurodyti, kur galima tikėtis reikiamos pagalbos.

Šeimos nariai turėtų buvusiam ligoniui žodžiais ir veiksmais parodyti, kad jį supranta ir juo pasitiki. Jeigu iškyla neaiškumų arba jeigu buvęs ligonis rodosi beatkrentąs į ankstyvesnę stovį, reikia pasitarti su ligoninės ar klinikos personalu. Neužmirština, kad daugeliu atvejų buvusio ligonio padidėjęs nervingumas tereiškia, kad jis realiai pergyvena namo grįžimo ir naujo prisitaikymo fazę. Kuo ilgiau pacientas išbūna ligoninėje, tuo sunkiau jam gali būti vėl persiorientuoti. Jį gali tik erzinti, jeigu jis stumiamas per greitai grįžti į visokių parengimus ar didesnius suėjimus. Antra vertus, nėra reikalo buvusį ligonį slėpti. Kaip visur, taip ir čia reikia laikytis saiko. Buvusio ligonio neišleidimas iš akių taip pat yra vengtinas, nes tuo būdu būtų sukurta nuotaika, kad juo nebeįsitikima. Niekada nereikia grasinti grąžinimu ligoninėn, nes tokia baimė jau ir taip yra. Visų svarbiausia šeimai yra būti lanksčiai ir neprarasti pasitikėjimo buvusiu ligoniu. Tiesa, ligonis jis buvo, bet grįžęs namo, vėl tapo pilnateisiu šeimos nariu. Su juo taip ir reikėtų elgtis.

PAKLYDUSIŲJŲ KARTA

K. PAŽĖRAITĖ

Danutė Brazytė-Bindokienė pradėjo rašytojos karjerą 1964 m., išleidusi vaikams apysaką "Keturkojis ugniagesys", o 1966 m.

– "Baltosios pelytės kelionė į mėnulį". Tai buvo vaikams puiki dovana. Šiose knygose autorė įtikinančiai pavaizduoja gyvulių pasaulį. 1970 m. rašytoja jau gilinasi jaunimo problemosna, laimėjusi premiją už knygą "Mieste nesaugu". O šiais metais padovanojo suaugusiems skaitytojams romaną "Viena pasaulyje".

Romano centrinis personažas – Vita Linaitytė. Savo vaikystę praleidusi karo ugnies niokojamoj Vokietijoje, ji augo, mokėsi ir brendo Amerikoje. Jos tėvai, rūpindami šeimai išlaikymu, neturėjo laiko bendrauti su vaikais. Vita, brendimo laikotarpiu neradusi tėvų pastogėje dvasinės atramos ir jaunimo organizacijoje pasijutusi nesuprasta, nutarė pabėgti iš namų ir iš lietuviškos aplinkos, apsisprendusi būti tikra amerikiete.

Ji pradėjo savarankišką gyvenimą Niujorke su žyde Sara. Dvi priešingybės. Sara

– atviraširdė, nerūpestinga, su pasitikėjimu žiūrinti į pasaulį, o Vita – užsidariusi, paviršutiniškai rūsti, nemėgstanti lengvabūdiško familiarumo. Ji griežta sau ir neatlaidi žmogiškoms silpnybėms. Tačiau jiedvi sutaria. Abi dirba. Vakaraus Vita studijuo-

ja scenos drabužių kūrimo meną. Netrukus jai pavyksta gauti padavėjos darbą liuksiniame naktiniame klube. Nors tas darbas jai nebuvo prie širdies, bet didesnis uždarbis ją įgalino intensyviau atsidėti studijoms, ugdant savo talentą.

Vieną vakarą, grįžusi anksčiau iš darbovietės, Vita užtinka savo draugę su meiluziu lietuviu Kęstučiu Giedriūnu. Būdamą puritoniškai išauklėta, Vita pajunta pasišlykštėjimą ir išdrožia draugei pamokslą, įspėdama ją, kad būtų atsargi. Bet Sara pasitiki savo Tonium (ir autorė toliau palieka Kęstučiui Toniaus vardą). Kai vaikas, motinos paveiktas, atsisako žydę vesti, Vita karštai jį įtikinėja, kad nesvarbu tautybė, o brangus esąs žmogus ir meilės jausmas. Pasipiktinusi juo, atsisako su juo draugauti. Sara, Vitos patariama, grįžta pas tėvus ir išteka už savo tautiečio, o Vita persikelia liuksusinin apartamentan, susipažįsta su amerikiečiu gydytoju Tomu, su juo susidraugaudama. Daktaras, paveiktas Vitos inteligencijos ir neprieinamumo, skiriasi su žmona, pasipiršdamas Vitai. Mergina prie jo prisirišusi, bet nejaučia tikros meilės. Tačiau, nuvargusi kovoje už būvį, ieškodama stiprios gyvenime atramos, priima iš jo sužadėtuvių žiedą. Pasirinkusi vyrą sveimtautį, galutinai nutraukia su namiškiais

ryšį. Ji nebenori priklausyti paklydusiųjų kartai, kuriai abu su Tonium prisipažino priklausą. "Noriu jaustis visiška kurio krašto gyventoja" (36 pusl.). Tačiau taip buvo lemta, kad Tomas nusiveda ją į lietuvišką spektaklį, susižavėdamas juo, o paklydusios Vitos sieloje įvyksta lūžis. Ji ieško lietuvių. Ten pat randa jos pavarytąjį Tonių, jau švelnesnėmis akimis jį matuodama. Netrukus Vita už savo sukurtus sceninius rūbus laimi premiją ir tuo savo laimėjimo džiaugsmu dalinasi su Tonium, o ne su sužadėtiniu. Dar ji neatsisako tekėti už amerikiečio. Netikėtai gavusi žinią, kad jos motina ruošiamas sunkiai vėžio operacijai, susijaudinusi mergaitė nusimauna sužadėtuvių žiedą ir pasišaukia Tonių.

Tai psichologiškas romanas. Ne tik pagrindiniai personažai bei jų psichika yra meniškai pavykę, bet ir šalutiniai. Net didmiesčio gatvėse sutiktieji žmonės keliais ryškiais brūkšniais įtikinančiai apibūdinti.

Įdomus Vitos išvidinis paveikslas – dar vienas įdomus eksponatas mūsų literatūros moterų paveikslų galerijoje. Vitą visi laiko dvasiniai stipria, ieško joje dvasinės atramos, tuo tarpu jos sielą plukdo audringi vingiai, ji jaučiasi vieniša ir "blaškosi, lyg žvakutės liepsna prie atviro lango". Tonių iš karto ji pasmerkia, o vėliau, pati gundoma ir Toniaus įtaigaujama, kad "žmonės nupuola ir kyla" (222 p.), prieina išvados, kad žmogus žmogui reikalingas, nes vienišumas stumia žmogų neviltin, net verčia žudyti (jos buvęs draugas Ričardas). Ir ji nusileidžia nuo atšiauraus uždarumo aukštybių į atdarą Toniaus glėbį, džiaugdama galėdama sergančiai motinai pasisakyti pasirinkusi gyvenimo draugu lietuvi. Tik be reikalo autorė pakišo religingai Vitai mintį žudyti, kai ji gavo nuo Tomo vedybų pasiūlymą. Juk kelias atviras – visuomet galima pabėgti, ką ji ir įvykdė vėliau be jokių skrupulų. O Toniaus pasisakymas, kad jis mylįs Sarą ir ji jam brangi esanti, nesiderina su jo prisipažinimu, jog Saros nevestų, jei ji ir nepriklausytų žydų tautai. Mat, ji tuščiavidurė esanti. Po šio pasisakymo turėjo Vita jam užkirsti, kad tai, ką

jis jaučia Sarai, tėra egoistiškas geidulių siausmas, o ne meilė. Kai Tonius tikrai pamilsta Vitą, jis apie savo meilę jai nekalba, bet tai yra jaučiama.

Romano išvidinė intriga gerai pravesta. Idėjinis pradas – jaunuolių, neatsimenančių Lietuvos, nutautimo problema bei dvasios lūžiai įtikinančiai atvaizduota, su menišku įsijautimu, be didaktinių pamokslų. Dialogai vaizdingi, apstu sąmojaus. Vietovės koloritas tinkamai atskleistas. Niujorkas su dangorėžiais ir jo neturtingųjų rajonai su triukšmingais užgatviais nepaprastai vaizdžiai nutapyti.

Veikale nemaža originalių stilistinių gražmenų. Štai keli pavyzdžiai:

"Susipažinimas visuomet skaudus, eini lyg neregys ir mindai kitiems kojų nuospaudas" (12 p.).

"Miestas dangstėsi ūkanotais paryčiais, o dangus buvo toks akinančiai mėlynas, prikaišytas šviesių bokštų, kad galva svaiogo bežiūrint" (17 p.).

"Geriau laikyk mane už rankos, kad nenuskrisčiau lyg pienės pūkas vėjuotą dieną" (214 p.).

"Vita atvertė galvą, kur dangus juodavo lyg bedugnė prismaigstyta apšviestų, daugiaaukščių pastatų. Žvaigždžių mirgėjimą pavydžiai nustelbė didmiesčio šviesos" (215 p.).

Šis romanas nuo pat pradžios sučiumpa skaitytoją ir nepaleidžia ligi galo.

Gaila, kad knygoje palikta nemaža korektūros klaidų. Meniškas, knygos turinį atitinkantis Pauliaus Jurkaus aplankas (nors knygoje dailininko pavardė per klaidą nepažymėta).

Danutė Brazytė - Bindokienė. VIENA PASAULYJE. Romanas. Išleido Liet. Knygos Klubas Čikagoje 1971 m. 241 psl., kaina 5 dol.

Redakcijos pastaba. Beveik kartu gavome dvi šios knygos recenzijas. Dedame abidvi, manydami, kad iš dviejų atskirų nuomonių skaitytojui bus lengviau susidaryti savąją.

“VIENA PASAULYJE” KLAJOJA IŠ PASIMETUSIŲJŲ KARTOS

IGNAS SERAPINAS

Danutė Brazytė-Bindokienė, trapiausiais savo gyvenimo metais netekusi gimtosios žemės po savo kojomis, mokėsi, augo ir brendo tremties stovyklų sąlygose Vakarų Vokietijoje ir persikėlė per Atlantą Antrojo pasaulinio karo padarinių kupinoje atmosferoje. Pati išgyvenusi pavojų ir neaiškaus rytojaus baimės persotintus jaunatvės metus, šiuo jaunoje širdyje sukrautu patirties lobiu gana anksti pradėjo dalytis rašyto kūrybinio žodžio išraiškos formomis su to paties likimo ištiktaisiais savosios tautos vaikais.

Jos stambesniųjų kūrinių tarpsniai užpildyti dabarties svetur atsidūrusio lietuvių buitį vaizduojančiomis novelėmis, išbarstytomis mūsų kultūrinuose žurnaluose.

Šių metų pavasarį dienos šviesą išvydusiame pirmajame savo romane "Viena pasaulyje" Danutė Brazytė vėl grįžta prie lietuvių jaunimo pavojų ir klystkelių temos, prie kurios buvo sustojusi premijuotoje apysakoje "Mieste nesaugu". Naujajame romane autorės pasiimta pakedenti bene viena iš aktualiausių dabarties mūsų jaunimo problemų. Ar šios paties jaunimo susikurtosios problemos (nebesiskaitymas su joku – net ir tėvų – autoritetu, bėgimas iš namų "į laisvę", gėdinimasis savo tautos ir jos kalbos...) turi kokį pateisinamą pagrindą – vargiai galėtų duoti svaresnį atsakymą ir patys šių problemų puoselėtojai. Ši iš šalies mesta ir kai kam naudinga idėja yra įgavusi madingą pobūdį.

Jei šios temos būtų ėmęsis kuris nors vyresniosios kartos rašytojas, esu tikras, kad jau vien dėl to mūsų čia svarstomosios knygos priimtumas jaunesiems skaitytojams būtų buvęs abejotinos vertės. O kai pati autorė savo amžiumi stovi gana arti tų, kurie kartais dėl aiškių gyvenimo tiesų kelia didžiules abejones, manau, ir šią knygą turės priimti be apriorinio priešingo nusiteikimo.

Svarbiausia šio romano veikėja Vita Linaitytė, dar mažytė su tėvais ir vyresniu broliu Algiu Antrojo pasaulinio karo išblokšta iš tėvynės, kelerius metus augo ne-normaliose stovyklinio gyvenimo sąlygose. Kol tėvai buvo jos nuolatinėje artumoje ir dalijosi su ja nuo savo burnos atitraukiamu, nors ir liesu, kąsniu, kol ji šildėsi po jų globos sparnu, mažajai Vitai jos atstojo normalias šeimos sąlygas. Persikėlus per Atlantą Amerikon, gyvenimo sąlygos Linaitių šeimoje iš pagrindų pasikeitė: tėvų pečius užgulė šeimos išlaikymo rūpesčiai. Jie per dieną dienas plūkėsi darbe. Laikas ir jėgos buvo iškeista į gyvenimo egzistencijos prekę. Vaikų mokslo bei elgesio priežiūrai ir jų auklėjimajai globai nebeliko nei laiko, nei jėgų. Tėvai, šiame krašte kapituliavę prieš prigimtines teises ir pareigas, per lengvai pasidavė vietinės aplinkos įtakai.

Dar jaunutė Vita, pastebėjusi savo tėvų pasidavimą bendrajai aplinkos įtakai – pataikavimui ir paklusimui visokioms vaikų užmačioms, pasitaikius pirmai progai, pabandė pasinaudoti patrauklia galimybe. O kai į jos melagystę ir apgaulę tėvai beveik nereagavo, dukra už tokį jų "minkštumą", už aklą pataikavimu pagrįstą meilę ne tik neliko tėvams dėkinga, bet tai dar palaikė jų nenoru ar nesugebėjimu domėtis jos elgesio reikalais. Tokia jaunos mergaitės sąmonėje atsiradusi tėvų autoriteto krizė iššaukė savotišką pagiežą ir ankstyvą norą visiškai nuo bet kokios tėvų "globos" atitrūkti. Taigi ne skurdas ar vargas Vitą iš tėvų namų taip anksti išprašė, bet pačių tėvų gležnumas ir pasimetimas savo pareigose. Juk ir tolimesnėje pasimetusiųjų kartos stadijoje – narkotikuose ir hipiuose – ne skurdžių vaikai tas apšepėlių minias sudaro, bet kaip tik daugiausia visko pertekusiųjų, išlepusiųjų, tėvų namuose gyvenimui neparuoštųjų. Tokie ir sudaro paran-

kiausia medžiaga anarchijos jovalui virti.

Aukščiau minėto kreivo auklėjimo mintį patvirtina ir mūsų liaudies dainos žodžiai: "Ne dėkui tėvui nei motinėlei, kad mane jauną valioj augino..."

Užmojis iš namų ištrūkti ir vėliau juos visai pamiršti pasiteisinimu, kad tėvai ne-reagavo į suktas dukters užgaidas, nebuvo rimta priežastis, bet tik savo žygiui pridengti susikurtas pretekstas. Už jo slypėjo "noras išmėginti nuosavus sparnus, skrajoti nevaržomai vienai pasaulyje" (62 psl.).

Iš tėvų globos į taip traukiamą didmiesčio nežinią ištrūkti Vitai sekėsi be kliūčių. Keleivio lazdos vieton net stambus tėvo čekis jai į rankas buvo įspaustas. Bet šis laimikis dukros širdies tėvų atžvilgiu nesušildė. Ir laukto dėkingumo, ir pagarbos, ir natūralios vaiko meilės bet kokie pėdsakai Vitos širdyje laiko dulkių liko užnešti iki pat motinos gyvybės slenksčio.

Ištrūkusi iš lietuviškos šeimos, Vita pasiryžo taip pat lengvai ištrūkti ir iš lietuvių tautos narių tarpo. Norėdama išdildyti visus savo kilmės pėdsakus, bėgo kuo toliausiai nuo lietuvių. Nors pati visais galimais būdais stengėsi pasinerti ir ištirpti amerikietiškoje visuomenėje, bet keistu būdu tų pačių amerikiečių vis būdavo suvedama į sąlytį su savo tautiečiais. Ir taip jos ilgai planuotoms pastangoms vis išdygdavo netikėta kliūtis. Tarsi lyg koks likimo pirštas Vitai primygtinai rodė, kad nuo savęs, kuo esi, pabėgti neįmanoma.

Nors ir ne Vitos iniciatyva, bet, jai nesipriešinant, atsirado nauja galimybė atskilti nuo savo tautos kamieno vedybų keliu. Prie jų Vita slenka pamažu, be meilės – tik karjeros kipšiuo gundoma. O delsimui tikrai iškilo rimtų priežasčių. Bet, darydama galutinį sprendimą, tautybės klausimą ir šiuo atveju nustūmė į šalį.

Pabaigoje skaitytojas vis dėlto paliekamas su vilties kibirkštėle, kad šios klajūnės lietuvaitės kelias motinos gyvybės auka bus pasuktas atgal į savųjų tarpą.

Beskaitant šį Danutės Brazytės-Bindokienės romaną, kilo ir kai kurių smulkesnių abejonių. Vita Linaitytė, kuri visur vaizduo-

jama kaip labai savarankiška ir atspari įvairioms nuklydimo pagundoms, pokalbiuose su žydaite Sara ir lietuviu Tониu parodoma esanti labai staigių nuotaikų valdoma: iš ramaus pašnekesio prasiveržia staugus šuolis į karštas replikas, o po jų vėl nelauktai grįžta į kietą šaltumą. Arba vėl: vos Saros supažindinta su jos mylimuoju Tониu, tuoj vienas kitą vadina familiariškuoju "tu".

Knyga lengvai skaitoma ir joje vaizduojamieji įvykiai, nors kiek vietomis ir išstėti, laiko prie savęs priištą besibaiminančių skaitytoją, kad neišeitų taip, ko labiausiai bijomasi. Pabaiga parinkta gera (nors ir su likusia abejone), patvirtinanti seną gyvenimo tiesą, kad dideli ir svarbūs įvykiai yra geriausi vaistai nuo lengvabūdiškų svaičiojimų.

Vertingą knygos turinį ir gerai valdomą žodį kiek pritemdo neišlygintos korektūros klaidos ir visa eilė rašybos bei skyrybos netikslumų. Korektūros klaidas lengvai pastebės kiekvienas skaitytojas pats. Klaidinančių abejonių daugeliui gali sukelti tik rašybos ir skyrybos neišlyginti netikslumai. Tų pačių negerovių netrūksta ir mūsų periodinėje spaudoje. Šioje vietoje atkreipsiu dėmesį bent į pačius būdinguosius kalbinius netikslumus romane "Viena pasaulyje". Štai jie: "... numeskite bent penkiolika svarų" (23 psl.) – skaitvardžiai tarp 11 ir 19 galininke rašomi be nosinės; "trijų metų" (57 psl.) – šis dauginis skaitvardis, einąs su daugiskaitiniu daiktavardžiu, rašomas *trejų*; "užgėso šviesos" (112) – būtais kartinis laikas neturi nosinės; "naujajai tėvynei" (137) – naudininke nereikia nosinės; "atgrąsinta" (176) – nereikia nosinės. Vietoje *tai* rašoma *tada*, vietoje *kaip* – *kai* ir pan.

Bet ypač neįprasta skyrybos vartosena. Sudėtinuose sakiniuose (gal su viena kita išimtimi) išsiverčiama vien kableliais. Sudedamuosiuose sujungiamuosiuose sakiniuose, turinčiuose skirtingus veiksnius, pasigendama kablelių, pvz.: "Ji pasitraukė iš tarpdurio ir Vita netvirtai žengė į vidų" (9) – po "tarpdurio" reikia kablelio. Panašių

Skyrių tvarko DANUTĖ BINDOKIENĖ

PAMINKLINIS MUZIEJUS KR. DONELAIČIUI

Kristijono Donelaičio atminimui ruošiamasi Tolminkiemyje įrengti jo muziejų, šiam tikslui panaudojant buvusią Tolminkiemio bažnyčią, statytą 1756 m. K. Donelaitis rūpinosi šios bažnyčios statyba, iki mirties joje kunigavo. Kr. Donelaičio gyvenimo ir veiklos tyrinėtojas Leipcigo universiteto profesorius F. Tecneris 1896 m. rašė, kad "akivaizdus paminklas rašytojui, primenantis jį dar šiandien, yra mūrinė bažnyčia Tolminkiemyje".

atvejų knygoje yra gana daug. Kai kur kableliai sudėstyti ne savo vietose: "Žadėjau susirasti milijonierių ir gyventi čia, patogiai nors nuodėmingai" (127). Kitur vartojami kableliai, kur jų visai nereikia: "Kiek ilgiau užkliuvo už, modernų namą atsovaujančių, paveikslų" (130). Pagaliau dalyvinė žodžių grupė išstumama iš jai priklausomos vietos: "Šokėjas giedriai nusišypsojo, ją pažinęs, ir ištiesė abi rankas" (183). Turėtų būti: "Šokėjas, ją pažinęs, giedriai nusišypsojo..."

Ne tik gramatikos ir mokslo vadovėliai turėtų būti tie šaltiniai, iš kurių šių laikų jaunasis skaitytojas gali mokytis kalbos, bet ir kitos mūsų leidžiamos knygos.

Bažnyčios atstatymo ir restauravimo projektas pradėtas ruošti 1960, tačiau nerasta pakankamai duomenų šiam darbui užbaigti. 1967 m. vasarą po bažnyčios grindimis buvo surasti Kr. Donelaičio palaikai. Pernai metų pabaigoje LTSR Mokslų Akademijos archyve buvo surastas, 1911 m. Karaliaučiuje išspausdintas leidinys "Rytų Prūsijos provincijos meno paminklų konservatoriaus pranešimas apie savo 1910 metų veiklą Rytų Prūsijos provincijos paminklų tyrimo ir apsaugos komisijai". Šiame leidinyje atrasta Tolminkiemio bažnyčios interjero nuotrauka – vaizdas į vargonų pusę. Nuotrauka daryta 1910 m. Dabar tikimasi, kad darbas eis greičiau, ir restauratoriai, turėdami tikrą Kr. Donelaičio bažnyčios vaizdą, galės rimtai kibti į darbą.

GĖLĖS NELAIMĖS VIETOJE

Vis daugiau automobilių ir sunkvežimių rieda Lietuvos keliais, o jų vairuotojai, kaip ir kituose kraštuose, dažnai nepaiso eismo taisyklių ar atsargumo. Įvyksta nelaimė, kurioje kartais pasitaiko ir žuvusių. Dabar pradeda išsigalėti paprotys gėlių puokšte, vainiku ar bent medžių šakomis pažymėti vietą kelyje, kur žuvo žmogus autoavarijos metu. Gėles padeda žuvusiojo artimieji prie kelio, o kartais net to kelio viduryje. Atsiranda balsų, siūlančių su šiuo papročiu ko-

voti, kol jis dar per daug neįsigalėjęs, nes tokie žuvusiųjų pagerbimai labai išblaško vairuotojų dėmesį ir gali tapti naujų eismo nelaimių priežastimi.

MODERNIOS SUSIŽINOJIMO PRIEMONĖS...

Jeigu šiandieninės Lietuvos mieste nori išsinuomoti kambarį, pasisamdyti auklę, įsigyti kurį nors daiktą, nerandamą krautuvelyje, eik prie skelbimų lentos ir skaityk ten sukabintus lapelius, gal atrasi, ko ieškojai.

Kovo mėn. "Švyturyje" pilietis skundžiasi, kad kartais net tų skelbimų lentų oficialus informacijų biuras nesiteikia parūpinti, o skelbimus žmonės kabina ant medžių ar stulpų. Prie skelbimų visuomet stumdosi gausi žmonių minia, ieškanti jiems reikalingo turinio skelbimo be jokios tvarkos iškabintų lapelių gausybėje. Tai tarytum savotiška juodoji rinka, į kurią valdžia žiūri pro pirštus, nes tai dažnai yra vienintelis būdas žmonėms apsirūpinti būtiniausiais reikmenimis.

AKMUO SU ŽENKLAIS

Netoli nuo Utenos, Klovinų kaime prie buvusių žvyruobių atrastas 1,2 X 1,4 metro dydžio beveik trikampis akmuo. Jo viršuje iškaltas 25 centimetrų skersmens apskritimas, kurio viduje – kryžius. Iki šiol akmenų su panašiais ženklais Lietuvoje žinoma tik keletas. Dar visiškai nepaaiškėjo ir jų paskirtis. Kai kurie tyrinėtojai teigia, kad minėti ženklai simbolizuoja saulę, kurią garbino daugelis senovės tautų, o šie akmenys susiję su senovės kultu.

Kiti tyrinėtojai tvirtina, jog tokiais akmenimis jau feodaliniiais laikais būdavo pažymimos įvairių didikų žemių ribos.

O kiek tokių akmenų sunaikinta? Štai kitame šių metų "Švyturio" numeryje rašoma, kad Trakų rajone, Žuklėjų kaime, neseniai susprogdintas įdomus, istorinis akmuo. Jo ilgis buvo apie 2 metrus, o plotis apie 1,5 metro. Ant akmens viršaus buvo iškalta keliasdešimt įvairiausių ženklų – žmogaus, karvės, katės ir daugybė kitokių pėdų.

Nesirūpinama archeologinių akmenų apsauga ir Ignalinos rajone. 1969 m. suruoš-

tos ekspedicijos metu šiame rajone buvo rasta daug sunaikintų istorinių akmenų.

KAI DU PEŠASI...

Ne paslaptis, kad išeivijos lietuviai daug dėmesio skiria gyvenimui ir įvykiams pavergtoje tėvynėje. Kiekvieną grįžusį iš atostogų ten ar atvykusį paviešėti tuoj apipila smalsiais klausimais, neretas seka tenyktę spaudą ar kitokiais būdais stengiasi praskleisti bent kraštelį tos geležinės uždangos ir pažvelgti vidun.

Lygiai tokia pati situacija, nors, gal būt, ne tuo pačiu tikslu sukurta, yra ir antroje medalio pusėje, t. y. pavergtoje Lietuvoje. Komunistų partijos potvarkiu rūpestingai sekama išeivijos lietuvių veikla, perskaitoma viso laisvojo pasaulio lietuvių spauda, visi joje aprašomi įvykiai ir mintys surūšiuojamos, o, jeigu tai partijai pasirodo naudinga, kartais paskelbiama ir komunistinėje spaudoje.

Savaime suprantama, kad didžiausias patepimas propagandiniams bolševikų rataliams yra koks nors mūsų spaudoje užtikamas (kas neretai pasitaiko) viešas kivirčas, ypač turįs nors ir mažiausią sąryšį su komunistine ideologija.

Štai pvz. "Pergalės" nr. 4 (1971 m.) rašo: "Būta buržuazinėje išeivijoje ne vienos aštros, audringos diskusijos dėl to ar kito reiškinio. Kai kurios jų ir liko vienu ar kitu metų įvykiu, turinčiu lokalinę prasmę. Tačiau J. Meko ir H. Nagio susikirtimas yra ne tik įdomiausias pastarųjų metų emigracijos kultūrinio bei politinio gyvenimo įvykis – jis turi daug svarbesnės, principinės prasmės, nes atspindi ištiso laikotarpio problemą, atskleidžia tam tikrą ateities perspektyvą".

O ta "ateities perspektyva", bolševikų akimis žiūrint, neatrodė jau tokia tamsi. Mat, "Ryšiai su Tarybų Lietuva daugeliui išeivijos inteligentų atskleidė visai kitą, negu jie turėjo, mūsų gyvenimo vaizdą. Todėl netgi kai kas iš tų literatų, kurie kadais buvo nuoseklūs lankstesnių lankininkų ir jų įpėdinių priešai, kurie buvo tiesioginėje antitarybinių sluoksnių įtakoje, šiandien

KUNIGAI, KUNIGYSTĖ IR PASAULIEČIAI

VYTAUTAS KASNIŪNAS

Nuo krikšto dienų susirišę su kunigu, vėliau jį sutinkame visame gyvenimo kelyje, iki atsisveikiname su šiuo pasauliu. Tik kai kam jis gal yra paliktas tamsoje, kitam – šešėlyje, o trečiam – visame šviesų spindėjime. Tad nenuostabu, kad "Laiškų Lietuviams" vyr. redaktoriaus Juozo

palaiko nuoširdžius ryšius su mūsų kūrybine inteligentija, ieško kelių į tarybinį kultūrinį gyvenimą".

Taigi, dviejų žinomų mūsų poetų polemika, įvėlusį visą eilę plunksnos žmonių ir laikraščių tiek Kanadoje, tiek Amerikoje suteikė nemaža tinkamos propagandinės medžiagos tiems, kurių labai darbuotis nė vienas taurus išeisvis lietuvis neturėtų. Pasak "Pergalės", polemika atskleidė labai svarbų faktą – būtent tai, kad generacijų konfliktas nebėra vienintelis išeiškos buržuazijos kultūriniam gyvenime irstantis reiškinyš. Šiame ginče Nagys laikomas senosios generacijos atstovu, o liberališkesnis avangardistas Mekas jau naujosios kartos augintinis. Kartos, kuri, gal būt, liberališkesniu žvilgsniu žvelgs į svetimųjų skriaudas savo tėvynėje arba net visai nuspręs jų nematyti ir laisvai, draugiškai išties ranką savo brolių pavergėjui.

Vaišnio, S. J., parašytas straipsnis "Kunigai ir kunigystė" (1971 m. balandžio mėn.) sukėlė labai didelį susidomėjimą ir ilgesnį laiką tapo pasikalbėjimų bei diskusijų tema. Autorius straipsnio pabaigoje rašo, kad būtų įdomi šiuo klausimu ir skaitytojų nuomonė.

Kaipgi mes, pasauliečiai, žiūrime į kunigą? Ne, ne į kunigą, bet į kunigėlį arba klebonėlį. Tokia mažiškinė forma buvo įsigyvenusi nuo vaikystės dienų (iš tikrųjų, tai buvo malonybinis pavadinimas). Jis yra atstovas Dievulio, kurį esame mokomi gerbti ir mylėti. Jis visados toks mielas, malonus, šypsančiu veidu, labai geras, atsako į pasveikinimus, kalėdodamas duoda saldainių, pagiria už gražiai sukalbėtus potėrius. Jo bijome, nes jis žino mūsų nuodėmes, bet ir mylime, nes jas atleidžia. Jį gerbiame, nes taip esame tėvų išmokyti, bet mums taip liepia ir vaikiška širdis.

Kunigėlio tikybos pamokos laukiamos, nes jos visuomet lengvos. Galima ir neišmokti. Jis nepyks, nebaus, ant kelių nekludys, į kampą nestatys. Nusikaltęs pas jį nuėjai, atsiprašei, pabučiavai ranką, ir viskas baigta. Jeigu kartais paims už smakro, papurtys, švelniai patemps už ausies, bet be pykčio, be stipresnio balso pakėlimo ar barimo.

Po vaikystės – jaunystė. Gimnazijoje mergaitėms jis vis kunigėlis, o berniukams, kopiant į aukštesnes klases, jis jau kunigas. Bet taip pat jis teberašo penketukus – galima tikybos ir nesimokyti. Neatsakęs pamokos, pasižadi pasimokyti. Kartais pažadą išpildai, kartais jaunystės kvaitulyje ir užmiršti. Sekmadieniais eini į pamaldas; vieną kartą metuose, bet dažniausiai prieš didesnes šventes, atlieki išpažintį.

Kai jau barzdų rečius priskuti, tada tavo gyvenimas arba dar arčiau susiriša su kunigu, arba išsiskiria. Jei priklausai toms organizacijoms, kurioms ir kunigai priklauso ir jas remia, tavo ryšiai su juo artimi, draugiški. Jei ne, girdi jo žodžius ir jį matai tik bažnyčioje. Kartais jis bažnyčioje pabara tuos, kurie priklauso ne kunigų remiamai organizacijai, o kartais ir į bažnyčią neįsileidžia.

Religinis auklėjimas pasilieka uždarame šeimos gyvenime. Jei tėvai religingi, tai jų pavyzdys ir žodžiai pripildo namus religinės šviesos spinduliais, bet jeigu jų žvilgsnis neužkliūva už bažnyčios bokštų ir jie pro ją praeina, nesustodami prie durų, tai ten religiniai reikalai papečkėje užmesti.

Peržvelgę kunigo ir mūsų santykius nuo vaikystės iki subrendimo amžiaus, norime pasakyti, kas, mūsų manymu, yra kunigas ir kokios jo pareigos arba kokia yra kunigo paskirtis ir kaip mes į tai žiūrime.

Antrojo Vatikano susirinkimo dokumentuose apie kunigų paskirtį yra išreikšta ir mūsų mintis, nes kunigo tarnybos ir gyvenimo tikslas yra siekti Dievo Tėvo garbės Kristuje. O Tėvui toji garbė teikiama tada, kai žmonės Kristuje atbaigtą Dievo darbą sąmoningai, laisvai bei dėkingai priima ir visu savo gyvenimu atspindi. Tad kunigai, čia meldamiesi ir adoruodami, čia sakydami pamokslus, čia atnašaudami eucharistinę auką ir teikdami sakramentus, čia kitokiu būdu tarnaudami žmonėms, didina Dievo garbę ir ugdo žmonėse dieviškąjį gyvenimą.

Kunigas, kaip žmogus, yra nepaprastai didelė Dievo dovana žmonėms. Jis ateina su kokiais nors ypatingais gabumais, ku-

riai nors gyvenimo sričiai. Jis gali būti sportininkas, dainininkas, kompozitorius, foto, dailės, teatro, muzikos menininkas, mokslininkas, matematikas, žurnalistas. Jei kas nors bandytų bet kokius žmogaus gabumus slopinti, tramdyti, tai sužlugdytų jo asmenybę.

Kunigai, pagal II Vatikano nutarimus, nors ir eina įvairias pareigas, atlieka įvairius darbus, jie tarnauja žmonėms ta pačia kunigyste. Visi jie yra siunčiami bendromis jėgomis vykdyti to paties uždavinio: ir atlieką parapiinį ar platesnės apimties darbą, ir atsidedą mokslinei kūrybai arba dėstyimui, ir dirbą rankų darbą bei įsijungią į darbininkų likimą ten, kur tai atrodo naudinga.

Naujojo Testamento kunigai savo pašaukimu ir šventimais yra tam tikru būdu Dievo tautoje išskiriami, tačiau ne tam, kad nuo jos ar nuo bet kurio žmogaus užsidaurytų, bet kad visiškai atsidėtų Viešpaties pavestajam darbui.

Mums, pasauliečiams, visai nesvarbu, ką kunigas daro po atliktų šv. Mišių, kur jis praleidžia likusias 23 valandas: ar nuėjęs su sportininkais į sporto aikštę, ar sėdėdamas vestuvinėse puotose. Svarbu tik tai, kad jis turėtų prieš akis didžiulesius kunigystės siekimus. Juk jis yra įpareigotas gyventi pasaulyje tarp žmonių, pažinti savo avis, įsijausti į juos, kad galėtų atvesti į savo avidę. Apaštalas Paulius pataria: "Pagaliau, broliai, kas tik yra tiesa, kas tik gerbtina, kas teisinga, kas šventa, kas meilinga, kas turi gerą vardą, jei kas yra dorybė, jei kas yra girtina drausmė, apie tai mąstykite". Kunigas, gyvendamas žmogiškąjį gyvenimą, turi jį visu įsijautimu pažinti, suprasti, išgyventi ir eiti į visas gyvenimo sritis, kur turi gabumų ir palinkimų. Kristus juk pasakė, kas beldžiasi, tam bus atidaryta. Tad kas gali plačiau praversti duris besibeldžiančiam menininkui, jei ne menininkas kunigas, ar sportininkui, ar amatininkui – to paties palinkimo kunigas?

Kunigas turi būti geras, nuoširdus, pastovus, su didele dvasios stiprybe, teisin-

gas ir suprantąs žmones. Jei žmogus prašo, kad jo vaikas eitų ir priimtų Šv. Komuniją tėvų kalba, leisk ir padėk, nes juk, atėjus Sekminių dienai. Šventoji Dvasia suteikė apaštalams dovaną kalbėti įvairiomis kalbomis. Jei žmonės prašo, kad jų artimieji būtų palaidoti gražiomis senomis tautinėmis tradicijomis, leisk ir padėk, nes ir Kristus, atėjęs į šį pasaulį, gerbė tradicijas bei papročius. Jei žmonės laikosi savo tautybės, savo kalbos, leisk ir padėk, nes ir Kristus buvo savo tautos mylėtojas ir gerbėjas.

Red. Juozas Vaišnys, S. J., savo straipsnyje rašo, kad kunigų sumažėjimas gali ir į gera išeiti. Žinoma. Ir dar kaip! Gerieji pasilik, o netinkamieji pasitrauks.

Lietuvoje dažnai būdavo pokalbiuose prisimenamas pasakymas, kad jei Dievo nebūtų, tai kunigai jau seniai būtų Bažnyčią sugriovę. Tai labai reikšmingas ir išmintingas pasakymas netinkamų kunigų atžvilgiu. Antra vertus, mes, pasauliečiai, lyg norėdami būti šventesni už popiežių, labai dažnai esame kunigams priekabūs, iš adatos vežimą priskaldome ir visokių bereikalingų niekų pripasakojome.

Gal visa tai įvyksta dėl to, kad mes su kunigais nepalaikome artimesnių ryšių. Pasauliečiai to tikrai pasigenda. Gal čia ir keista mintis, bet kažin ar nebūtų gera, jei dvasininkai, be savo įprastų uždarų rekolekcijų, atliktų ir kitas rekolekcijas, pavyzdžiui, kokias savaitei apsigyvendami kurioje nors šeimoje, kur galėtų iš arčiau pažinti šeimos rūpesčius, darbus ir džiaugsmus?

Vienas mano mokytojas, baigiantis mokslo metams, prašydavo, kad mokiniai parašytų temą, koks yra jų mokytojas. Vasaros atostogų metu jis tas temas skaitydavo ir pamatydavo visus savo minusus ir plusus. Ir tas mokytojas buvo vienas iš geriausių bei pavyzdgingiausių. Tarp kitko, jis buvo išstojęs iš kunigų seminarijos prieš pirmuosius šventimus, o paskui, baigęs universitetą, mokytojavo mokytojų seminarijoje.

Ar nebūtų gera, jeigu ir kunigas parašytų, kad pasauliečiai parašytų, koks yra jų kunigas?

Redakcijos pastaba. Prieš keletą metų kaip tik buvo "Laiškų Lietuviams" konkurso tema "Kokį aš noriu matyti kunigą?" Prisimenu, kad buvo įdomių pasisakymų. Mielu noru dėtume ir dabar panašius straipsnius.

GYVENIMO FAKTŲ MOZAIKA

- Mokslininkai apskaičiuoja, kad vandenynų potvyniai ir atoslūgiai po truputį lėtina žemės sukimąsi apie savo ašį. Vienas Kalifornijos universiteto profesorius tvirtina, kad po pusės bilijono metų para turės 30 valandų, o po puspenkto bilijono metų para išsitęs net iki 200 valandų. Taip ji išaugs iš mažyčių sekundžių.

Sunaudojant ir trumpas laiko akimirkas, susidaro didžiū laimėjimų.

- Viena moteris, vairuodama Pietų Afrikoje automobilį, sustojo ties šviesomis. Atkreipusi akis į šalia esantį automobilį, ji pro langą pamatė užpakalinėje sėdynėje sėdintį žmogaus skeletą ir žiūrintį į ją. Išsigandusi apalpo. Kito automobilio vairuotojas padėjo jai atsigauti ir paaiškino, kad jis esąs medicinos reikmenų technikas ir vežąs skeletą iš ligoninės į savo dirbtuvę sutvirtinti.

Netikėtas skeleto vaizdas iki apalpimo pergąsdino moterį. O turime apsiprasti su mintimi, kad vieną kartą ir mus mirtis pašauks. Neišvengiamai tapsime skeletais ir tam turime ruoštis.

- Viena 54 m. amžiaus Niujorko moteris, požeminio traukinio stotelėje pardavinėjanti laikraščius, įstengia per metus sutaupti 138 dolerius, už kuriuos nusamdo du autobusus ir jais kasmet vasarą nuveža prie jūros 140 neturtingų vaikų ir jų motinų. Kai kurie keleiviai jai gražina perskaitytą laikraštį, kad ji vėl parduotų ir padidintų šį savo labdaros fondą. Meilė žmogui randa visokių būdų pasireikšti.

Parinko J. Prunskis

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S. J.

Patarėjas – PROF. PETRAS JONIKAS

MĖGIAMAS AR MĖGSTAMAS?

Labai dažnai tenka išgirsti pasakymus: *Jis visų labai mėgiamas; Mano mėgiamiausias poetas yra Putinas; Sportas yra jo mėgiamiausias užsiėmimas.* Ar šiuose sakinuose žodžiai *mėgiamas* ir *mėgiamiausias* yra teisingai pavartoti? Ne visai. Vietoj jų reikėtų sakyti *mėgstamas* ir *mėgstamiausias*. Dėl ko?

Mat, forma *mėgiamas* yra esamojo laiko neveikiamosios rūšies dalyvis. Į bendrinę kalbą tas dalyvis, tur būt, yra atklydęs iš tų lietuvių tarmių, kuriose veiksmažodžio *mėgti* esamasis laikas taip asmenuojamas: aš mėgiu, tu *mėgi*, jis *mėgia*. Tačiau bendrinei kalbai toks asmenavimas nepriimtinas. Lietuvių kalbos žodynai taip pat tokios formos neteikia. Juose paprastai pateikiama tik forma *mėgsta*, o ne *mėgia*. Tad ir dalyvis turi būti daromas ne iš formos *mėgia*, bet iš *mėgsta*. Juk mes žinome, kaip yra sudaromi dalyviai. Jų visų daryba yra vienoda. Pavyzdžiui, pirmosios asmenuotės veiksmažodžių (toks yra ir veiksmažodis *mėgsta*) neveikiamosios rūšies esamojo laiko dalyviai yra daromi su priesaga – (*i*)am – iš asmenuojamosios formos esamojo laiko kamieno. Kadangi bendrinėje kalboje tas esamojo laiko kamienas yra *mėgst-*, tai prie jo ir reikia segti dalyvio

priesagą. Taip ir gaunamas dalyvis *mėgstamas*. Tad aukščiau minėtus sakinius taip reikėtų pataisyti: *Jis visų labai mėgstamas; Mano mėgstamiausias poetas yra Putinas; Sportas yra jo mėgstamiausias užsiėmimas.*

Bet kai kas gal galėtų pasakyti, kad nėra ko baidytis ir tarmybių. Dėl ko jų negalima įvesti į bendrinę kalbą? Juk bendrinėje kalboje mes turime nemaža ir iš įvairių tarmių paimtų žodžių. Jie mūsų kalbą tik praturtina. Pvz. šalia plačiau vartojamo žodžio *kiškis* mes turime ir kitą jo sinonimą *zuikis*. Jie abu yra vartotini. Tad dėl ko šalia *mėgstamas* negalėtume vartoti ir *mėgiamas*? Į tai reikia atsakyti, kad atskirus žodžius mes galime imti iš tarmių, bet morfologinės tarmybės bendrinei kalbai nėra nei reikalingos, nei priimtinos. Mūsų bendrinę kalbą turi pastovią formų darybos sistemą, jos ir turime laikytis. Visokių rūšių tarmybės gali būti toleruojamos tik poetinėje kalboje.

AR VARTOTINI VEIKSMAŽODŽIAI A P J U N G T I, A T Ž Y M Ė T I, U Ž G I R T I?

Veikiant svetimoms kalboms, mūsų laikraščiuose dažnai pasitaiko nevertotinų išsireiškimų. Spauldoje vis tenka užtikti tokių sakinių: *Ši organizacija apjungia visų srovių žmones; Geriausi darbai buvo atžymėti*

diplomais; Šis projektas buvo valdybos užgirtas. Tai yra nevertotini išsireiškimai. Veiksmažodžiai *jungti*, *žymėti*, *girti* yra nieku dėti, bet juos minėtuose sakiniuose sugadina nevykusiai prikergti priešdėliai.

Jau praėjusiais metais šiame skyriuje (355 psl.) esame rašę, kad veiksmažodis *apjungti* nėra vartotinas, nes ir Lietuvoje išleistame akademiname lietuvių kalbos žodyne veiksmažodį *jungti* randame su priešdėliais *at-*, *į-*, *nu-*, *pa-*, *per-*, *pri-*, *su-*, *už-*, bet nerandame su priešdėliu *ap-*, o nerandame dėl to, kad nei mūsų gyvojoje kalboje, nei ankstesniuose raštuose tokios vartosenos visiškai neužtinkame. *Apjungti* yra rusiškojo *objedinit'* vertinys. Tad yra taisytiniai tokie pasakymai: Ši organizacija *apjungia* (– *sujungia*) visų srovių žmones; Lietuvių Žurnalistų Sąjunga *apjungia* (– *jungia*, *sujungia*) visus lietuvius žurnalistus; Vytautas Didysis daugelį kraštų *apjungė* (– *sujungė*) į vieną valstybę.

Tą pat galima pasakyti apie veiksmažodžius *atžymėti* ir *užgirti*. Mūsų kalboje veiksmažodis *žymėti* minėta prasme nevertojamas ir nevertotinas su priešdėliu *at-*, o *girti* nevertotinas su priešdėliu *už-*. Tad užuot sakius: *Geriausi darbai buvo atžymėti diplomais*, galima pasakyti: *Už geriausius darbus buvo duoti diplomai*. O vietoj nevertotino *užgirti*, galima dažnai pasakyti *pagirti* arba *patvirtinti*. Pvz.: *Šis projektas buvo valdybos patvirtintas* (arba: *pagirtas*).

KAI KURIU ŽODŽIU RAŠYMAS IR SKYRYBA

Čia prisiminsime keletą žodžių, kurie daugelio yra klaidingai rašomi. *Gal būt* ir *tur būt* pagal tebegaliojančią jablonskinę rašybą yra rašomi atskirai ir išskiriami kableliais, pvz.: *Šiandien, gal būt, lis; Jis, tur būt, jau neateis*. Šiuos žodžius rašo drauge ir neišskiria kableliais net kai kurie mūsų kalbininkai, bet, kol mes tebesilaikome jablonskinės rašybos, taip nederėtų daryti. Lietuvoje jie taip pat teberašomi atskirai ir išskiriami kableliais.

Žodį *perdaug* kartais reikia rašyti drauge, o kartais atskirai. Su būdvardžiais ir

prieveiksmiais jis yra rašomas drauge, o su veiksmažodžiais atskirai. Dar visi, tur būt, atsimename iš gimnazijos laikų, kai lietuvių kalbos mokytojai duodavo šią taisyklę: jeigu sakinyje žodį *perdaug* galima pakeisti žodžiu *per*, tai tas *daug* lyg neturi daug reikšmės, todėl rašoma drauge, pvz.: *Jis perdaug geras; Tai perdaug gražiai skamba*. Šiuose sakiniuose *perdaug* rašoma drauge, nes būtų galima ir taip pasakyti: *Jis per geras; Tai per gražiai skamba*. Bet yra tokių sakinių, kuriuose žodžio *perdaug* negalima pakeisti žodžiu *per* (bet galėtume pakeisti žodžiu *daug*), tada rašome atskirai, pvz.: *Per daug nevalgyk; Jis per daug kalba*. Čia negalima pasakyti: *Per nevalgyk* arba *Jis per kalba* (bet galima pasakyti: *Daug nevalgyk; Jis daug kalba*), užtat *per daug* rašome atskirai.

Įterptinis žodis *pavyzdžiui* yra išskiriamas kableliais, bet jeigu jis sutrumpinamas (*pov.*), tai kableliais neskiriamas. Čia norime atkreipti dėmesį į šio žodžio santrumpą. Jis trumpinamas *pov.*, bet ne *pav.*, nes *pav.* yra ne *pavyzdžio*, o *paveiklo* santrumpa.

AR GALIMA SAKYTI

TRYSDĖŠIMTYS?

Nors dabartinėje mūsų kalboje labiau įprastos sudurtinės nekaitomos skaitvardžių formos *dvidešimt*, *trisdešimt*, *keturiasdešimt*, bet lygiagrečiai su *dešimt* vartojama ir nesutrumpėjusi forma *dešintis*. Su jos daugiskaita ir sudaromi samplaikiniai skaitvardžiai *dvi dešimtys*, *trys dešimtys*, *keturios dešimtys* ir t.t.

KADA VARTOTI REIŠKIA?

Kai kurie žodį *reiškia* klaidingai vartoja vietoje įterptinio žodžio *vadinasi*, pvz.: *Reiškia* (– *Vadinasi*), *tu nenori su manimi draugauti; Reiškia* (= *Vadinasi*), *jis šiandien neateis*. Žodis *reiškia* turi visai kitą prasmę. Jis yra teisingai pavartotas tokiuose sakiniuose: *Prietaringi žmonės mano, kad juoda katė reiškia nelaimę; Amerikietis Amerikos žmogų tereiškia* (J. Jablonskis).

RŪKORIAMS IR RŪKORĖMS

Berods, kažkada "Laiškuose Lietuviams" buvo bent- trumpai rašyta apie rūkymą, bet būtų labai naudinga ir dažniau šį klausimą panagrinėti. Norėčiau čia pareikšti savo mintis, bet žinau, kad daug kas su jomis sutiks. Būtų malonu sužinoti šiuo klausimu ir redakcijos nuomonę.

Jau beveik prieš porą metų į "Draugo" (1969. IX. 6) "Spyglių ir dyglių" skyrių buvo įdėtas straipsniukas, pavadintas "Komplimentai rūkantiems". Tas straipsniukas buvo paimtas iš Minneapolio "Tribune", parašytas žurnalisto Will Jones. Ten buvo taip rašoma:

"40 metų aš gyvenau rūkorių dominuojamam pasauly. Ligi šiol aš labai retai besiskųsdavau. Aš sutikau su faktu, kad pasaulis gal priklauso rūkantiems. Bet man jau gana tylėti!

Ar jūs, rūkoriai, žinote, kaip jūs mums, nerūkantiems, atrodote? Jūs esate neišauklėti muzikai, į nieką neatsižvelgiantys liurbiai. Jūs gal manote, kad labai šauniai atrodote, kaip tie rūkoriai kino ekrane ar televizijos skelbimuose. Bet tai netiesa. Jūs esate biaueraus įpročio vergai ir jūs atrodote juokingai. Be to, jūs dvokiate. Jūsų rūbai dvokia, jūsų burna dvokia ir jūs smaradinat visą aplinką"...

Kaip minėjau, šis straipsniukas buvo išspausdintas "Spygliuose ir dygliuose", bet

man atrodo, kad jis turėtų būti išspausdintas visų laikraščių pirmuosiuose puslapiuose. Mančiau, kad visos čia pareikštos mintys yra labai teisingos ir visai neperdėtos. Įdomu, kokia Jūsų, gerbiamasis redaktorau, šiuo klausimu nuomonė.

Nerūkantis skaitytojas

Mielasis Nerūkantis Skaitytojau,

Kaip būtų gera, kad visi būtų tokie, kaip Jūs – nerūkantieji. Jau yra medicinos nustatyta, kad rūkymas kenkia sveikatai. Kai kurie dar vis spiriasi, bet be reikalo. Jeigu nebūtų tikra, kad rūkymas kenkia, tai nebūtų buvę uždrausti televizijos skelbimai, reklamuoją cigaretes, ir nebūtų buvę įsakyta ant cigarečių pakelių užrašyti įspėjančius žodžius, kad jos gali būti kenksmingos sveikatai.

Jeigu Jūs klausiate mano nuomonės, tai prisipažįstu, kad su Jūsų ir su to cituoto straipsnelio mintimis visiškai sutinku. Gal kai kam gali atrodyti, kad kai kurie tame straipsnelyje pavartoti žodžiai yra per daug aštrūs ir gal nekultūringi, bet man atrodo, kad jie yra visiškai teisingi. Nekultūringi yra tik tie rūkoriai, kurie biauariai gadina orą. Kai kurie kartais dar pasiklausia kitų, ar galima rūkyti. Žinoma, žmogus nenori jų "kankinti", nes žino, kad jiems sunku susivaldyti, bet šia proga noriu viešai pareikšti, kad cigaretės ar cigaro dūmai man visuomet yra labai nemalonūs. Grauzia

akis, pradeda skaudėti galvą, sugadina nuotaiką. Yra tikra kančia, kai kokiame nors posėdyje, esant nedideliame kambaryje, atsiranda vienas kitas rūkorius, kuris dumia ir dumia be jokios pertraukos. Po poros valandų tame kambaryje oras pasidaro nepakenčiamas. Parėjus namo, kelias dienas dvokia rūbai. Ne mažesnė kančia yra ir tada, kai kuris nors rūkorius ar rūkore pasiprašo pavežti automobiliu. Manau, kad negali būti didesnio nemandagumo, kaip rūkyti automobilyje, ypač jei uždaryti langai. Su šia mano nuomone, manau, sutiks daugelis.

O kiek gaisrų kyla nuo rūkymo, kiek pradeginama kilimų, sofų, staltiesių! Ir kam tas rūkymas gali būti naudingas? Dabar jau daugelis vyrų meta rūkyti, bet labiausiai užsispyrusios yra moterys. Kai paklaussi, dėl ko jos rūko, būna įvairiausių atsakymų. Vienos rūko dėl to, kad turėtų ką nors rankoje laikyti, nes nežino, kur tas rankas dėti, kai kalba su kitais. Kitos mano, kad rūkymas nuramina nervus, o kai kurios rūko, norėdamos suplonėti. Šios priežastys nėra pakankamai rimtos ir dažniausiai yra tik įsivaizduotos. Minėtiems tikslams pasiekti yra daug geresnių priemonių. Yra ir tokių moterų (o taip pat ir vyrų), kurios galvoja, kad su cigarete rankoje ar lūpose jos elegantiškiau atrodo. Su cituoto straipsniuko mintimis visiškai sutinku, kad su cigarete rankoje ar lūpose jos atrodo gana žioplai ir daugeliui sukelia tik pasigailėjimą. Yra nemaža vyrų, kurie sako, kad niekuomet nevestų rūkančios mergaitės. Jie tai sako, ne tik estetiškais sumetimais. Jeigu moteris labai įpranta rū-

kyti, tai nesusivaidys nė tada, kai laukia kūdikio, o kad nikotinas persiduoda kūdikiui ir gali labai pakenkti jo sveikatai, tai taip pat medicinos įrodyta.

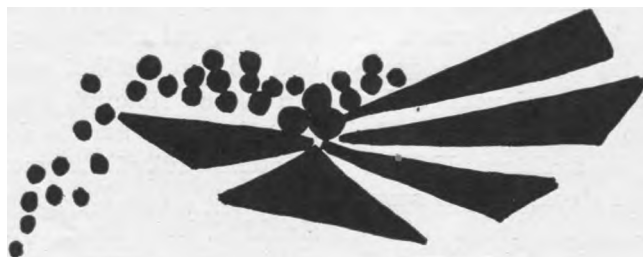
Tad nerūkantieji ir metantieji rūkyti užsipelno visuomenės padėką ir pagarbą.

Redaktorius

AR JAUNIMAS JAU TOKS PASENĖS?

Šių metų gegužės mėn. numeryje, šeimos skyriuje, buvo straipsnis, vardu "Skirtingų kartų pokalbis". Tarp kitko ten buvo kalbama ir apie jaunimo narkotikų vartojimą. Kai jaunimas buvo užklaustas, dėl ko jie vartoja narkotikus, atsakymas buvęs toks: "Tai šių laikų mada. Tai tik dabartinė mada. Vienas sako, kad jo motina vartoja įvairius raminančius vaistus (tranquillizers), tėvas su savo draugais geria alkoholį, o jaunimas turi kitų priemonių pakelti ir palaikyti nuotaikai". Perskaičius šiuos žodžius, nusigandau ir visiškai nesuprantu, ar jau dabartinis jaunimas būtų taip išsėmęs ir pasenęs, kad jam reikėtų narkotikų "pakelti ir palaikyti nuotaikai". Juk gerą nuotaiką turėtų suteikti pati jaunystė. Taip visuomet buvo; ar tik dabar jau taip viskas pasikeitė, kad dar neseniai gimęs jaunuolis jau jaučiasi pasenęs? Argi tie jaunuoliai nežino, kad jau ne vienas pauglys yra miręs nuo narkotikų (taip pat ir mūsų lietuviškoje visuomenėje!), o kiek jų yra sugadinę sveikatą ir tapę nepagydomi ligoniai! Tai yra ne mūsų laikų mada, bet didžiausia nelaimė, vedanti ateinančias kartas į bepročių ligonines ir į ankstyvus kapus.

O. U.

Marija Ambrozaitienė Pavasaris (emalė)

PAREIŠKIMAS

Paskutiniu metu spaudoje pasirodė nepagrįsti gandai, tendencingi įtari-
nėjimai bei insinuacijos ryšium su rengiamu Antruoju Pasaulio Lietuvių
Jaunimo Kongresu. Tie nepagrįsti gandai prieštarauja kongreso siekiams,
kurie buvo paskelbti spaudoje, kviečiant lietuvių visuomenę į talką. Ten
pasakyta: "Mūsų jaunimas turės tęsti kovą už Lietuvos laisvę ir apsispręsti
už svetur gyvenančių lietuvių išlikimą savo tautoje". Tų tikslų siekdami,
mes kategoriškai pareiškiame:

Antrojo Pasaulio Lietuvių Jaunimo Kongreso rengėjai nenumato galimybių
ir sąlygų oficialiai kviesti pavergtos Lietuvos jaunimo atstovų.

Neturi būti jokių abejonių, kad Antrasis Pasaulio Lietuvių Jaunimo
Kongresas vyks patriotinėje dvasioje su lietuvių tautos simboliais, trispalve,
tautos himnu ir bus duota proga svarstyti Lietuvos laisvinimo klausimus
bei jaunimo įsijungimą į laisvinimo darbą.

Jokios pašalinės jėgos nepakeis šio mūsų nusistatymo.

Esame įsitikinę, kad jaunimas parodė pakankamai patriotiškumo Bra-
žinskų, Simokaičių ir Kudirkos atvejais, tuo užsitarnaudamas visišką visų
pasitikėjimą.

Antrasis Pasaulio Lietuvių Jaunimo Kongresas yra rengiamas, glaudžiai
bendradarbiaujant su Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Valdyba abipusio
pasitikėjimo ir pagarbos dvasioje.

Kviečiame lietuvių visuomenę rodyti daugiau pasitikėjimo visom kartom
ir tokiu būdu užtikrinti lietuviškosios veiklos tęstinumą išėivijoje.

Tik visų kartų vienybė ir pagarba vieni kitiems mus ves į laimėjimus
atstatyti tautos laisvę ir išlaikyti gyvą lietuvių tautą.

*Pasirašė: Romas Sakadolskis (pirm.), Audronė Kubiliūtė, Joana Kuraitė,
Vitalija Ruibytė.*

1971. V. 30.

"LAIŠKŲ LIETUVIAMS" KONKURSAS

Šių metų konkurso tema bus visiškai laisva. Vienintelė sąlyga –
straipsnis turi būti tinkamas spausdinti "Laiškuose Lietuviams". Jo ilgis –
ne daugiau kaip 3000 žodžių. Galima rašyti ir novelės ar apysakos forma.
Konkursas baigiasi 1972 m. vasario mėnesį. Plačiau apie šį konkursą bus
paskelbta ateinančiame "Laiškų Lietuviams" numeryje.

Ateinančių metų "Laiškų Lietuviams" metinis parengimas bus kovo
mėn. 26 d., sekmadienį, 4 val. po pietų.

ATSIUSTA PAMINĖTI

Anatolijus Kairys. IŠTIKIMOJI ŽOLĖ. Romanas. Išleido Lietuvos Atgimimo Sąjūdis 1971 m. Mecenatai: Janina ir Juozas Valiušaičiai. Viršelis — A. Rūkštelės. Spaudė Morkūno spaustuvė. 254 psl., kaina nepamėta.

Aloyzas Baronas. VĖJAS LEKIA LYGUMA. Romanas. Išleido Lietuvos Atgimimo Sąjūdis 1971 m. Mecenatai: Marija ir Bruno Macianskiai. Viršelis — K. Veselkos. Spaudė Draugo spaustuvė.

RYTMEČIO ŽARA. Kristijono Donelaičio Aukštesniosios Lituanistinės Mokyklos moksleivių metraštis (1970 - 1971 mokslo metai). Viršelis — P. Aleksos. Piešiniai ir užsklandos — aukštesniosios mokyklos mokinių. Nuotraukos — V. Noreikos. Spaudė Morkūno spaustuvė. Didelis formatas, 104 psl.

PIRMIEJI ŽINGSNIAI. K. Donelaičio Lituanistinės Mokyklos mokinių laikraštėlis, 1971 m. nr. 5.

LIETUVIU JAUNIMO INFORMACIJOS CENTRO BIULETENIS, 1971 m. nr. 3. Adresas: P. O. Box 8992, Boston, Mass. 02114.

NAUJOJI VILTIS. Politikos ir kultūros žurnalas, 1971 m. nr. 2. Leidžia Lietuvių Studentų Tautininkų Korporacija Neo-Lithuania ir Amerikos Lietuvių Tautinė Sąjunga. Redakcinė kolegija: dr. Jonas Balys (pirm.), Aleksas Laikūnas ir dr. Bronius Nemickas. Administracijos adresas: 7150 S. Spaulding Ave., Chicago, Ill. 60629. Prenumerata metams (už du numerius) — 4 dol.

LITUANUS, 1971 m. nr. 1. Redaguoja: Antanas Klimas ir Ignas K. Skrupskelis. Administratorius — Jonas Kučėnas. Techniškoji redaktorė — Zina Morkūnienė. Adresas: Lituanus, P. O. Box 9318, Chicago, Ill. 60690. Prenumerata metams — 8 dol.

Alfonsas Grauslys. IEŠKAU TAVO VEIDO. Rodyklės ieškojimo keliuose. Viršelis — Giedrės Vaitienės. Išleido Liet. Knygos Klubas 1971 m. 296 psl., kaina 5 dol.

AUŠRA 1955 - 1970. Prisikėlimo Parapijos Sporto Klubo "Aušros" penkioliktmetis. Viršelis — V. Paškausko. Išleido P.P.S.K. "Aušra" redakcinis komitetas 1971 m.

I LAISVE, 1971 m. gegužės mėn., nr. 51(88). Leidžia Lietuvių Fronto Bičiuliai. Redaguoja Juozas Kojelis. Administracijos adresas: Aleksas Kulnys, 1510 E. Merced Avė., West Covina, Calif. 91791. Prenumerata: Australijoje, JAV ir Kanadoje — 5 dol., visur kitur — 3 dol.

Vanda Vaitkevičienė-Frankienė. UŽBURTOS KANKLĖS. 17 mitologinių pasakojimų iš žilosios Lietuvos senovės iki krikščionybės pradžios. Viršelis ir iliustracijos — Sesers M. Mercedes. Švietimo Taryba pripažino šią knygą tinkama skaityti Lituanistinėse mokyklose. Ji rekomenduojama dviems paskutiniams pradžios mokyklos skyriams ir dviems pirmutinėms aukštesniosios mokyklos klasėms. Kaina: kietais viršeliais — 4 dol. minkštais — 3 dol. Mokykloms — 25% nuolaidos. Galima gauti "Laiškų Lietuviams" administracijoje.